

Odpověď mladému Slovákovi

II.

Uveřejnil jsem zatím, milý pane, v „Lidových novinách“ výňatky z Janinových knih o Štefánikovi. Tam se můžete přesvědčit, uvedl-li jsem jedinou jeho vlastnost neprávem a nepodepřenu tímto přátelským svědectvím. Aféra, která vznikla, byla pro mne překvapením: nevěděl jsem, že Štefánikovi ctitelé tak docela nic nevědí o předmětu svého uctívání; spíše jsem se obával, že mi bude vytknuto, že jsem neřekl nic nového. Aféra mohla nabýt takového rozsahu jen proto, že ti, kteří o něčem nic nevědí, instinktivně vyhledávají si za vůdce ty, o nichž je pravděpodobno, že o tom nevědí také nic.

Ale přece se přiznám, že jsem opravdu bořil legendu o Štefánikovi. Nikoliv tím způsobem, který je mi vyčítán, nýbrž jiným: bořil jsem milovanou, na Slovensku vzrůstající a pečlivě ošetřovanou legendičku, že Štefánik by dnes byl také slovenským autonomistou. Ukázal jsem, že měl k autonomismu ještě dále než Češi, že ještě méně než třeba Beneš uznával zvláštní slovenskou otázku; že ani nechtěl, aby se mluvilo o Čechoslovácích, a žádal, aby se mluvilo prostě o Čechách. O tom nebylo v celé té kampani proneseno ani slovo, a to je nápadné a nemůže to být náhodou. Tady je pravá příčina mohutného hněvu autonomistů. Nemohou se pustit do debaty o této věci, poněvadž by bylo snadno je vyvrátit; porazil je na hlavu už Jiří Šujan svou knížkou o mladém Štefánikovi. Strílejí tedy okolo rohu. Doufají, že s mužem, o kterém se roznese, že zhanobil Štefánikovu památku, nebude třeba zvláštní diskuse o Štefánikově názoru na československou otázku. Nemohou volat: Slovensku se bere autonomista Štefánik! — poněvadž by se lidé ptali, jak se to děje, a chtěli by vědět nebezpečné podrobnosti. Volají tedy raději: Slovensku se bere hrdina Štefánik! A vy, slyšíte křik a trpíce touž churavou bázní před autonomisty, jako u nás někteří lidé před Stříbrným, myslíte, že by vás politicky poškodilo, kdybyste při tom nebyli, a také si aspoň trochu zakřičíte.

Že pan Stříbrný, ač Čech, dělal tuto kampaň i jiné tak věrně se slovenskými autonomisty, tomu se nedivte; jeho poměr i k nejzávažnějším otázkám státu je dán, abych tak řekl, osobně politickou účelností. Dělal už politiku s katolíky i s protikatolíky, se socialisty i s protisocialisty, se Šmeralem i s Gajdou a bude ji dělat třeba s Belzebubem; má pestrá minulost za sebou a patrně ještě i před sebou; byl pro vázané listiny volební i proti nim; zastával už opačná stanoviska téměř o každé věci; dělal politiku se šoféry, s listonoši, s holubáři, se sportovci, s muzikanty, s domovníky; on by měl váhat dělat nyní politiku se slovenskými autonomisty, když jeho citlivý nos z toho čije prospěch?

Vy, milý pane, svou politickou příslušností patříte k tomu táboru, jemuž se říká levice. Úkoly levice byly v této zlé době i silou osudu i slabostí lidí zrestrin-

govány. Ale není pochyby, že jí zůstává jeden specifický úkol, kterého se ostatní tak upřímně zastávat nebudou, a který vyžaduje všeho srdečného i srdnatého úsilí, jehož je schopna: hájit politickou svobodu, jež jest totožna se svobodou ducha, o níž právě v těchto dnech napsal tak krásně profesor Arne Novák, že je nám stejně drahá jako svoboda státní. Je to, neklamte se, poslední zákop. Od zrušení svobody nemá levice co očekávat, neboť v těchto časech přicházejí všichni diktátoři z pravice. Nikdo, ani německá demokracie, neprohrál svou věc najednou. Obyčejně se prohrává po kouskách. V této aféře udělala československá levice co mohla, aby jeden takový kousek prohrála. Měla pro to pestrá škála důvodů od osobní podlosti až po motivy taktické. Domnívá-li se, že si vysloužila více než pohrdání u svých odpůrců a další důvod k stupňování jejich smělosti, mýlí se katastrofálně. Se všech světových stran může si opatřit doklady, že se slabostí není v těchto časech žádné slitování, a že demagogie, která postrehne, že se jí ustupuje, vyžaduje si ustupování stále většího a většího. Vy na Slovensku ustupujete před neočekávanou renesancí mythologického ducha Hurbana Vajanského; u nás v Čechách někteří ustupují, což je mnohem horší, před duchem „Poledního listu“, a při tom namlouvají komicky sobě i jiným, že socialism je v ofensivě.

Máme-li posuzovat odolnost levice podle jejího chování v této aféře — a je mnoho důvodů, abychom tak činili —, musili bychom být velmi pesimističtí. Objevila se — až na čestné výjimky jako „Právo lidu“ — ve stavu ponížené opatrnosti, jehož otcem je strach. Kolísala mezi dvěma taktikami: „budme všichni jen tiši, ať nás nikdo neslyší“ a „kdo chce s vlky býti, musí s nimi vyti“. Někteří lidé psali tak poníženě, jakoby už teď pomýšleli na všechny možnosti a chtěli si vysloužit aspoň místo u kamen v budoucím koncentračním táboře. Demagogové povleli: ruce vzhůru! a ruce těch, kteří omylem byli pokládáni za bojovníky, opravdu letěly vzhůru s ostudnou ochotou. Ti lidé mají v sobě všechn vnitřní materiál, potřebný k přeběhlictví. Zajisté, davy těch, kteří odporovali mezi čtyřmi stěnami a šeptem, jsou četné. Ale veřejně ukázal jediný člověk, že si zaslouží čestného názvu muže: profesor Arne Novák. Aby hanba levice byla dovršena, patří tento muž všemi svými zálibami k pravici, a není snad ani pět temat v celém politickém oboru, o nichž bych se s ním mohl dohodnout. Ale jako vždy v krizi, také tentokrát se vyjevilo, kdo je muž a kdo třtina větrem se klátící.

Ještě před rokem býti pokrokovým a přísahat na pravdu bylo pohodlné zaměstnání i pro děti a báby, neboť nehrozilo žádné riziko. V té době se odvážlivci na levice přímo hemžili, a tehdy byl jsem vystaven jejich přísné kritice: shledávali mne málo pokrokovým, málo statečným, kompromisním, polovičatým a bůhví jakým ještě, komandovali mne sem a tam. Mohl by mi někdo říci, do které díry se tito hrdinové skryli teď? Já vím, až zase vyjde slunce, oni opět budou na něm prostírat své orlí perutě z papíru a zase

poznámky

Stavovství pokrokové a zpátečnické

Moeler van den Bruck, jeden z nejuctivanejších proroků hitlerovského Německa, začíná svou knihu „Das dritte Reich“ těmito slovy: „Když se světová válka skončila rozvratem, vycházeli jsme při své práci z přesvědčení, že všechna bída německé politiky pochází ze stran.“ Tato slova, obměněna s ohledem na Československo, vystihují, zdá se, tak přesně nynější náladu jistých kruhů lidové strany, že by si je katoličtí propagátoři stavovství mohli s dobrým svědomím napsat na čelo svých projevů. Poslanec Stašek pokračoval dne 14. prosince ve vychvalování přednosti stavovského zřízení a prohlásil, že stavy budou srovnatelnější základem demokracie než dosavadní strany, které prý přesnadno podléhají každému záchvěvu politické atmosféry.

Staškova přednáška přinesla tentokrát mnohé vyjasnění. Po projevu katolické mládeže a po předcházejícím hlučném vychvalování znamenitosti stavovského řádu bylo lze čekat radikálnější návrhy, než s jakými poslanec Stašek přichází. Nechce nic víc, než aby místo senátu bylo zřízeno hospodářské zastupitelstvo, a rozumíme-li dobře, je ochoten nechat politické sněmovně i dále rozhodující slovo ve věcech státních. Podotkneme tedy, že toto celkem skromné přání činí zbytečným ono dřívější hlučné doporučení stavovského řádu, který — aspoň jak se dnes tomu rozumí — vylučuje vliv politiky na hospodářství. Právě v těchto dnech mluvil v tomto smyslu Mussolini, když velká rada fašistická schválila zákon, jenž doplňuje dosavadní italskou korporativní soustavu.

Poslanec Stašek vypočítával, jaký zmatek je na př. v agrární straně ve stavovských organizacích. Každý stav, řepaři, dobytkaři atd., má nějakou vlastní organizaci, která však nemá skutečné moci. Vlivy a zájmy jednotlivých organizací se kříží, a není hierarchie, vyšších útvarů, které by je vyrovnávaly. Je prý třeba zavést do tohoto zmatku nějaký pořádek a dát stavům možnost, aby rozhodovaly samy o sobě, a neponechávat všechnu moc stranické byrokracii. — Pokud bude poslanec Stašek žádat, aby byla dnešní hospodářská anarchie organizována, bude mít všechny socialistické a pokrokové živly na své straně. Nikdo se nebude hrozit, když k tomu pan poslanec doporučuje třeba i stavovství. Prostředky k cíli jsou mnohé, a lze se o nich domluvit. Nedůvěra k jeho agitaci však pochází odtud, že si vybral heslo, jež dnes nejušlostněji propagují právě diktatury. Jaký div, že demokraté se tváří opatrně? Konec konců docela právem. Poslanec Stašek mluvil v poslední své přednášce také o předchůdcích dnešního stavovství a jmenoval mezi nimi romantiky s počátku minulého století a Bismarcka s jeho pokusem o hospodářskou radu z let osmdesátých. Už to je příznačné, že si pan poslanec vybral právě tyto příklady. Jak romantikové, tak Bismarck zdůrazňovali stavovství z odporu proti pokračujícímu demokratismu a kryli touto myšlenkou své reakcionářské cíle. Pro stavovství však lze najít pomocníky i mezi socialisty. Celý jeden socialistický směr — syndikalism — byl založen na stavovské myšlence, a jiný směr — gildovní socialism anglický — vzal dokonce i jméno ze středověkých cechů. Myslí-li to poslanec Stašek se stavovstvím upřímně a pokrokově, proč se neodvolává na tyto vzory, proč nejméně na př. vynikajícího teoretika gildovního socialismu G. D. H. Colea, proč jen romantiky a Bismarcka? Ostatně lidová strana sama svou minulostí nedává právě nejbezpečnější záruku pokrokovosti svého stavovství. Její dosavadní konservativní naladění je až příliš dobře známo. Je u ní myslitelný takový převrat, že by se najednou obrátila k věci sociálního pokroku? Je možno upřímně tlouci na brány sociální budoucnosti a nenajít ani slova uznání pro socialism za to, co vykonal pro dělníky a slabé vrstvy společnosti vůbec? Při první přednášce Staškově padlo o sociálních demokratech slovo „petrolejnici“. To jsou staré známé klerikální zvyky, kterým ovšem nebudí a nemohou budít důvěru.

Naši lidovci ujišťují, že jejich stavovství nemá nic společného s fašismem a že je docela demokratické. Nezdá se mi, že by tím zachraňovali posici. Jejich stavovství je ve skutečnosti konservativnější a bezmyšlenkovitější než fašistické. Italský fašism vybudoval za dvanáct let své vlády leccos hospodářsky pozoruhodného: odvodnění bažin, silnice, letectvo a j. Jeho počínání je možno kritizovat, ale nelze popřít, že je to i v hospodářství hnatí dravé, k budoucnosti napjaté, tvůrčí po reformách a přeměnách. Ze střeoevropského stavovství však neslyšíte nic podobného, leda hluboký konservatism. Kancléř

budou sestavovat dlouhý seznam toho, co není jejich vyjasněnému a odvážnému duchu vhod. Mění se z orlů v krtky, podle situace, a nyní právě prodělávají, a my s nimi, svou krtčí periodu. Poněvadž tito radikálové zmizeli, zůstali na jevišti levice oportunisti. Ti znají všelijakou moudrost z politické taktiky, ale neznají to nejhlavnější: že strach je nebezpečí, a že proti tomu, kdo projevuje zřetelné známky tohoto citu, odvaha protivníkovy valem roste. Tito oportunisté se domnívají, že nejspíše porazí Stříbrného, jestliže ho budou napodobovat; vypadají jako jeho nepřátelé, ale ve skutečnosti pokorně sedí u jeho nohou a čekají, co nového si mistr demagogie vymyslí, aby to mohli dělat po něm; nenávidí ho z duše, ale zároveň mu závidí jeho obratnost. Myslí, že mu konkurují, ale vpravdě mu sedlají koně a drží třmen, protože jednou přijde chvíle, kdy zajde tak daleko, že už ho nebudou moci napodobovat, a pak všechny vášně, jež mu pomáhali vyvolávat, obrátí se proti nim a smetou je. Tato ustrašená oportunističnost objevila se při této příležitosti ve stavu vykrystalizovaném v pražském národně sociálním „A-Zetu“. Nebudu vás, milý pane, unavovat trapnou analysou toho, co jiného ještě vedlo onu kyselou bytost, která vládne tímto orgánem, aby psala tak, jak psala. To nejsou věci veřejného zájmu, a mimo to by byly schopny rozšířit špatný názor na lidskou povahu. V novinách levice je řada lidí, kteří se ještě nevzdali naděje, že se jim přece jednou podaří vyřídit si se mnou osobní účty, a ochotně se za tím účelem přidávají k jakékoliv směšce.

Nevím, vážený pane, jak silné jsou ve Vás city a vlastnosti, na něž apelují, a z nichž hlavní je statečná láska k pravdě. Řeknu také upřímně, že nevím, zda jejich rozvíjením v sobě získal byste si větší osobní prospěch než lichocením duchu davu. Ujišťuji vás jen, že jsou to ctnosti mužné, které mají svou odměnu samy v sobě, i když nikým jiným nebudou odměněny. Vždy má svůj význam, zda prožijeme svůj život v lepším či horším charakterovém a duchovním stavu. Ale mám aspoň minimální přání: abyste lépe viděl, než, jak se zdá, vidíte, na dno takových afér a abyste se učil chápat skryté pohnutky veřejného života: abyste viděl, že se zde sešli ti, kterým bylo mnohem pohodlnější psát o tom, že někdo zneuctil národního hrdinu, než vysvětlovat snížení platů státních zaměstnanců nebo namáhat se s úpravou slovenských dopravních tarifů; abyste viděl, že titíž lidé jednou křičí, že legendy mají být bořeny (jde-li o Masaryka a Beneše), a po druhé, že mají být zachovávány, podle toho, jak se jim to hodí; že kolísají mezi abnormálním hanobením živých hrdinů a předpisováním abnormální úcty k hrdinům mrtvým, rozprádajíce o jedněch zálibně kde jakou pomluvu a nedovolujíce ani, aby u druhých byly vylíčeny jejich přirozené lidské vlastnosti a jejich psychologická osobnost ve své zákonitosti. Abyste, když demagog mluví, snažil se vyzkoumat, co si ve skutečnosti myslí.

Příznávám, že Vy sám, jakožto Slovák, mohl jste ve svém citu upřímně být dotčen realistickým vylíčením Štefánikovy povahy. Příznávám to pod jednou podmínkou: že Slovensko za třicet let nepokročilo, a že se na ně vrátil, jak už jsem řekl, onen dekorativní, mythologisující a ilusionistický duch Hurbana Vajanského, proti němuž se právě mladý Štefánik tolik nabojoval. Ale to je patrně právě tak neznámá kapitola z jeho života, jako leckterá jiná. *F. Peroutka.*

Dollfuss, také jeden z jeho protagonistů, se nedávno vyslovil takto: „Na statku, kde rolník jí se svými syny a čeledíny po společné práci v poledne nebo večer u téhož stolu a z jedné mísy, tam je stavovská součinnost.“ Ano, toto je duch středoevropského stavovství, jemuž naši lidovci asi nebudou příliš daleko.

Naším zastáncům stavovství, kteří se zaklínají svou demokracií, musíme ustavičně klást tuto otázku: Byla by demokracie stavovská lepší než je demokracie politická? Historie učí, že ustálené formy politického života se jen těžko přetvářejí a že se v životě národa rády vrací. Lehko je reformovat instituce (zejména na papíře), ale těžko je reformovat lidi. Budou titíž lidé lepší než jsou, zaženete-li je do jiných organizačních ohrad? Možná, že ty nové nádoby, které s námahou stvoříte, se vám za nedlouho nalijí starým obsahem, t. j. tímtež duchem nesnášlivého stranictví, jehož se nyní hrozíte.

Ale nebudme obhájci starých časů, přesněji řečeno nechtějme se jimi zdát. Pro socialisty je teď nejdůležitější, aby nezbudili domněni, že trvají na věcech byvších a že se brání pokroku, který se zdá přicházeti z tábora konservativního. Je třeba, aby přicházeli stále se svými návrhy, aby byli činní, aktivní a neumdlévající a aby dovedli vyložit lidu, že nikoli katolický, nýbrž jejich sociální ideál ukazuje k budoucnosti.

Zdeněk Smetáček.

Benešova cesta po Slovensku a ohlas u autonomistů

Budou tomu už tři měsíce, co byl postupně zastaven celý luďácký, komunistický i maďarský tisk. Slovenský i maďarský lid byl po celou tuto dobu odloučen od té části své inteligence, která od samého převratu tápe v politice ve vzdušných sférách. Jsa takto odkázán skoro výhradně jen na informace vládního tisku, pozvolna docházeli k uklidnění. Ale přece nebyly pro něj vyřízeny otázky: Je to s tímto státem opravdu jisto? Jak je to s autonomií? a co s otázkou československou? Ministr dr. Beneš procestoval nyní Slovensko, aby je povzbudil odpovědi na tyto otázky.

Odpověděl, že nezlomně věří v trvalost našeho státu. Jeho víra pramení z přesvědčení, že máme se svými spojenci dosti sil, abychom se před nepřáteli obránili. Mluvil také o autonomií: politická autonomie by samému Slovensku škodila nejvíc. Slovinci se musí dát na výboj i do historických zemí (co vlastně již drobný slovenský lid činí). Autonomie by ohrozila i státní jednotu. Štefánik také s tohoto stanoviska nechtěl o ní nikdy ani slyšet. Tato myšlenka a snahy národně separatistické jsou dnešnímu evropskému vývoji zcela protichůdné. Moderní vývoj spěje k vytváření velikých národních celků, tak je to v hitlerovském Německu, v Itálii, v Jugoslávii, v Rumunsku i v Polsku. A my se máme drobit na jednotky národní, neschopné samostatného života?! Je přímo příkazem pudu sebezáchovy, abychom zanechali zvláštního českého a slovenského nacionalismu a upevnili československou jednotu. Všichni musíme být plnými Čechoslováky.

Je samozřejmé, že autonomističtí vůdcové necítili se na Benešových přednáškách dosti dobře. Jeden z autonomistických mladíků v „Nár. Novinách“ píše, že je Beneš uhodil po hlavě. A kdyby měli luďáci tisk, jistě by se byli na Beneše vrhli už před příjezdem, a kdo ví, zda by jeho cesta byla vůbec možná. Pomysleme-li na náladu, jakou tento tisk dovedl vyvolat na Slovensku před Nitrou, nejsme neoprávněni vynášet tyto soudy. Ministr Beneš svou opravdu triumfální cestou po Slovensku Nitru odčinil a vládu rehabilitoval.

Můžeme-li soudit podle „Nár. Novin“, které jsou po zastavení „Slováka“ vedoucím orgánem autonomistické oposice, i ti, kdo kraval v Nitře připravili anebo jej aspoň schvalovali, Benešově cestě úspěch přiznávají. Šéfredaktor listu dr. Vančo dal svému článku nadpis: „V z n a m n á c e s t a.“ Píše o Benešových přednáškách velmi klidně; je vidět, že podlehl i on dojmu, kterým Beneš působil. „Co sa týka Slovákov — píše — mohol (dr. Beneš) čerpat presvedčenie, že Slovinci stoja pevne na stanovisku čl. republiky a že i ostatné vrstvy na Slovensku dnes spokojne sa vyvíjajú.“ Ovšem souhlas autonomistů redukuje jen na tu část Benešových řečí, v níž mluvil o zahraniční politice, o Malé dohodě a o tom, že se budeme a dovedeme bránit. Co se týče ostatního, Vančo činí námitky zásadního rázu; proti jednotě staví národně separatistickou ideologii.

Zatím však co Vančo slušně diskutuje, mladí jeho spolupracovníci se rozčilují a Beneše urážejí. Beneš je jim „naivní“, „groteskní“, mluví v „liškových frázích“, za nimiž se prý

skrývá „požravá česká politika“, je prý „úlisný“ a „pokrytecký“ vůči Slováckům a proto volají slovy Havlíčkovými: „Nič mu neverte, nič mu nedajte!“ Slovinci prý jeho řečem naslouchali „tupě“. Jeho řeč je prý dráždila svou „komičností“. Jeden z těchto martinských mladíků žádá tiskem Beneše, aby prominul, že „se najdou ještě Slovinci, kteří mu již nevěří“.

Ale všimněme si koncepce národního separatismu, jak ji rozvinul dr. Vančo.

Stanovisko Benešovo k československé otázce pokládá „za nesprávné, ba nebezpečné, za jednoduché a nevyhovující“. Je prý nutno uznat slovenský národ a nepopírat nacionalitu Slovácků. Uznává, že mezi Čechy a Slováky jsou skoro nezbadaatelné a jen přechodné rozdíly řečové; ale to je tak prý i mezi Slováky a Poláky a Rusíny. Vančo to tvrdí na svou čest a svědomí. Jednotlivé celky však mezi západními Slovincy je nutno rozeznávat na podkladě kulturních, organizačních a krystalizačních středisk. Tato střediska jsou označena spisovnými řeči. Mezi jednotlivými spisovnými řeči jsou již značné rozdíly. A tyto celky seskupené kolem organizačních řečových center se musí respektovat. Jestliže dr. Beneš a českoslovenští ideologové to nečiní, to prý znamená, že nebudují na reálním podkladě. Dále Vančo namítá, že proti národním blokům, které má dr. Beneš hlavně na mysli, totiž proti Němcům anebo fašistické Itálii, jsme my, Češi a Slovinci, i kdybychom bvli jediným národem, příliš malý celek. Jsme jen „interesančním zjevem, nikoli rovnocenným faktorem.“ Naše spása a obrana leží prý jinde. Tento státní útvar pokládá s hlediska své slovenské ideologie za přechodný, za jeden ze stupňů, jimiž spějeme k vyššímu slovenskému seskupení. Škoda by prý bylo, abychom se k vůli tomuto přechodnému státnímu útvaru vzdávali svých nacionalismů.

Toto je — píše dr. Vančo — ideologie, postavená na reálních základech, na rozdíl od československé, kterou označuje za romantickou a neživotní. Kdyby Vančo a separatisté vůbec aspoň trochu realisticky mysleli, nahlédli by, že pravý opak je pravdou. Jak vznikl stát československý? Nikoli na základě ideologie „samobytnosti a samostatnosti slovenského národa“, nýbrž namáhavým přesvědčováním ciziny, že jsme my, Slovinci s Čechy, jeden národ. Štefánik, aby věc nebyla komplikována, vydával sebe a nás Slováky vůbec před cizinou přímo za Čechy. Čím tenkrát stát vznikl, tím jedině může i existovati. Maďarská propaganda vydatně operuje proti nám před cizinou poukazem na slovenské národní separatistické snahy. Dokazuje, že se Masaryk, Štefánik, Beneš dopustili na neinformované cizině hrubého podvodu, když ji představili Slováky a Čechy jako jeden národ. A snadno se Maďarům pracuje, jestliže my, Slovinci, sami nechceme ani slyšet, že tím jedním národem skutečně jsme. Proto ministr Beneš, který je postaven tvář v tvář proti maďarské propagandě, nemůže se ani na okamžik vzdát naděje, že my, Slovinci, mu jednou přece jen přestaneme v jeho práci překážet. Svým národním separatismem my, Slovinci, poskytujeme tedy Maďarům a ostatním nepřátelům materiál pro důkazy, že tvůrci našeho státu cizinu přesvědčováním o naši národní jednotě podvedli, takto ovšem celá naše věc je morálně postavena před zraky ciziny do nepříznivého světla.

Nutno se dívat na otázku, zda jsme anebo nejsme jedním národem, se stanoviska státně-politického. A s tohoto stanoviska nelze mluvit o slovenském, ale ani o českém národu; je tu jen národ československý.

Tak otázku rozvedl i ministr dr. Beneš.

Autonomističtí novináři a vůdcové budou marně prohlašovat národní jednotu československou za mrtvou a odklizeňnou. Jejich ideologie dosud nedovedla dát Slovensku nic jiného než zmatek a nejistotu. A toho má již slovenský člověk dost. Touží už po jistotě, jasných a stát zajišťujících koncepcích. Idea separatismu mohla vítězit jen tím, že jí československý směr ustupoval, že byl k ní lhostejný, liberální. Teď se dostává myšlenka utužení národní jednoty do ofensivy. Ministr Beneš je v tomto boji naším vůdcem.

Jiří Šujan.

Obchodní domy

I. K úvahám o tom, jak se dívat na užitečnost obchodních domů, přičinila redakce „Přítomnosti“ poznámku o nutnosti uvažovat o věci z hlediska politického, poznámka, která na první pohled se zdála jako ruka na rozcestí, která ukazuje fa-

lešné. A přece je pravda, že nelze přezírat politickou stránku věci, ale pak je žádoucí, aby se nezapomnělo také na druhého interesanta, na spotřebitele. Abych se kontroloval, prošel jsem všemi většími pražskými obchodními domy. Odmysleme si určitý počet návštěvníků, kteří přišli ze zvědavosti a další počet přičtíme na účet vánočních nákupů: zbude ještě takový nával, že je možno mluvit o plebiscitu, který obchodní domy denně vyhrávají na plně čáře. Bylo mně dále řečeno, že jeden z podniků má denní tržbu kolem jednoho milionu; uvážíme-li nízkou cenu za jeden předmět, je to velký úspěch. Instituce obchodních domů? Také, ale stejně také úspěch láce.

A nyní zpět k politice, ale v tomto případě k politické příslušnosti těchto spotřebitelů. Okolnost, že se denně mění a že nejsou organizačně zachytitelní jako obchodníci a živnostníci, neubírá jim nic na důležitosti v politické aritmetice.

II. Po hospodářské stránce chtěl bych se omezit na dvě poznámky. Chcete-li odstranit obchodní domy, zasáhnete tím hromadnou výrobu všech druhů zboží, které se tam hlavně prodává. Pojmově jsou obchodní domy na jedné straně koncentrovaná nabídka a proto na druhé straně jsou hromadnými zákazníkmi. Pro obchodní dům běží v textilní továrně řada stavů se stejným desénem, v tiskárně tisíce metrů látky pod stejnými válci, ve sklárně se lejou tisíce předmětů stejné formy, továrna na porculán, jež má odběratelem obchodní dům, vystačí na rok s dvěma dekory, atd. S hlediska hospodářské struktury je obchodní dům spojení detailisty s grosistou, neboť nákup ve velkém, jež jinak obstarává grosista jako článek mezi výrobcem a detailistou, je v rukou obchodního domu sama; zde máme vyplněno přání, které volá po zkrácení řetězu mezi výrobcem a konsumentem.

Druhá námitka je, že škoda, vzniklá obchodníkům touto koncentrovanou nabídkou je částečně vyvážena ziskem z toho, že obchodní domy vychovávají konsumenta k nákupům a k spotřebě výrobků, které jinak leží mimo dosah jeho kapsy. Obchodní domy popularizují zboží, které konsument pak kupuje i jinde, t. j. u obchodníků, když si zvykl užívat a spotřebovávat tyto nové předměty. Všechn nákup v obchodních domech má výhodu, ale také pachutí láce, a je známa tendence každého konsumenta stoupat od nižší jakosti k vyšší. Obchodní domy vyorávají první brázdou svou popularisaci nových potřeb, — spotřebitel si zvykne na nové zboží a hledá pak jeho vyšší jakost ve speciálním obchodě.

III. Po jedné stránce jsou bohužel naše obchodní domy daleko za podobnými institucemi na západě. Tam totiž jest komfortnost a hygieničnost pracovních míst a hlavně ubytování zaměstnanců naprosto úměrná vyšší společenské úrovni těchto zaměstnanců. Tito vkusně a pro konsumenta příkladně oblečení mladé lidi — zvláště děvčata oslovíte vždy bez nadsázky jako mladé dámy — pracují v dobře vytopených a větraných sálech, žijí většinou ve společných domovech, vybavených hojnými a opravdu užívanými koupelnami, mají klubovny a společenské místnosti, stravují se levně a účelně v podniku, mají hromadná předplacení v koncertech a divadlech, jedním slovem je o ně postaráno, aby se mohli právem považovat za vyšší kategorii zaměstnanců. Prodávačky obchodních domů mají působit mile na kupující a skutečně voní čistotou a dobrou pohodou. V zájmu podniku? Ano, ale tato výchova k lepší životní míře už jim zůstane pro život.

To bohužel nemůžeme říci o našich obchodních domech; kdybych byl zákonodárcem, žádal bych po nich, aby to dohnily.

—st—

Pražský obecní rozpočet a úroveň veřejného života

Pražský obecní rozpočet vykazuje roční potřebu 534 milionů Kč. V této vysoké částce není obsažen stamilionový rozpočet obecních podniků. Již tyto vysoké číselce by vyžadovaly, aby obecní rozpočet hlavního města republiky byl projednáván s náležitou vážností. Minulého týdne projednávalo ústřední městské zastupitelstvo obecní rozpočet na příští rok způsobem, který skýtal obraz žalostného úpadku našeho veřejného života. Půlmiliardový obecní rozpočet obsahuje jednostránkovou důvodovou zprávu. Také vyjádření obecní finanční komise je třístránkové, obsahuje pouze několik všeobecných a bezvýznamných úvah, není v něm rozboru obecního hospodářství ani žádných návrhů. Ještě více ubohý byl způsob, jakým rozpočet byl projednáván. Strany t. zv. pracovního souručenství radničního považují projednávání obecního rozpočtu za pouhou formalitu. Neprojevíly při něm dostatečného zájmu o obecní hospodářství. Do t. zv. generální debaty vyslaly jediného společného mluvčího, který svoji řeč obmezil na prohlášení, že strany radničního souručenství budou hlasovat pro rozpočet. Při pro-

jednávání podrobného rozpočtu u každého oddílu pronesl vždy pouze jediný řečník bez bližšího odůvodnění za všechny koalici strany podané agitační návrhy, což přirozeně také nepřispělo k povznesení zájmu, a tak byl obecní rozpočet hlavního města republiky projednáván za slabého účastenství a bez zájmu. Politické strany tímto způsobem projednávání rozpočtu prokazují svoji zbytečnost. Také komunisté, kteří v dřívějších letech vždy používali projednávání rozpočtového k pronášení agitačních řečí, jež přes svůj agitační a demagogický ráz často přispěly ke zvýšení zájmu o obecní hospodářství, letos projevovali úplnou chabost a pokleslost, podobnou taktice t. zv. koalici stran. Celá rozpočtová debata byla ve znamení obstrukční demagogie Stříbrné ligy. Její řečníci pronášeli v generální i podrobné rozpočtové debatě dlouhé řeči, z nichž některé byly psány v obecních úřadech. Jejich taktika byla zřejmě obstrukční, přes to, že se zapřísahali svojí státnostvorností. V generální debatě promluvil za ligisty Horký. Nezabýval se rovněž obecním hospodářstvím, zato jeho řeč byla plna osobních útoků a narážek; řeč podobné úrovně nemohla by bez pokárání se strany předsednictva býti pronesena v žádné slušné společnosti. Podobného rázu byly také projevy ostatních řečníků ligy, takže ústřední zastupitelstvo chvillemi do stávalo ráz schůze Stříbrné ligy. Obstrukční taktiky ligistů zúčastnili se i magistrátní úředníci, zvolení za Stříbrného ligu za členy městského zastupitelstva. Jakého rázu byly řečníkové projevy příslušníků ligy, jest patrné z toho, že na př. jedna řečnice ligy při slabikování řeči, kterou pro ni zřejmě napsal někdo jiný, teprve když přečtla asi polovinu „řeči“, z posměšných výkřků posluchačů poznala, že omylem čte řeč, která patří k jinému rozpočtovému oddílu. Přerušila proto svoji řeč za smíchu posluchačů. V každé jiné společnosti by podobný účastník stal se navždy nemožným, avšak tato řečnice se bez studu při dalším rozpočtovém oddílu znovu přihlásila k slovu a znovu slabikovala řeči, které pro ni zřejmě napsal někdo jiný. Na galerii, určené pro posluchače, sledovalo rozpočtovou debatu pouze několik magistrátních úředníků. Denní tisk, jako obyčejně, agitačním způsobem uveřejnil pouze návrhy straníků. Jeden večerník dokonce otiskl řeč svého politického příslušníka o den dříve, než mohla býti pronesena. Při rozpočtové debatě jeden z ligistických řečníků prudce napadl národně demokratického městského radního Kavánka, když přednášel referát o ústřední správě. Nezastřeně ho obvinil z určitých nesprávností. Takové obvinění by v každé jiné korporaci mělo za následek vyšetření podstaty obvinění, avšak v ústředním městském zastupitelstvu pražském je možno, aby přední volený funkcionář byl veřejně obviněn, aniž by uznal za hodno se hájiti. On i strana, kterou zastupuje, a celé městské zastupitelstvo ponechaly věc bez vysvětlení a napadený může svoji funkci dále vykonávat.

Obstrukční taktika Stříbrné ligy na pražské radnici byla zřejmě odkoukána z Německa a jest ubohým napodobením hitlerismu. Tato taktika jest velice nebezpečná pro naše demokratické řády i celý veřejný život. Rozvratnou činnost příslušníků Stříbrné ligy umožňuje hlavně soustava našich politických stran. Funkce členů městského zastupitelstva je bezplatná. Na radnici vysílají proto politické strany často lidi nedostatečně kvalifikované, kteří se dávají voliti z důvodu osobní ctivosti. Tito rozhodují o důležitých veřejných záležitostech způsobem nedostí odpovědným ani odborným. Straníční denní tisk vynáší nekriticky a chlubitv činnost svých zástupců, zakrývá jejich chyby a nedostatky. Totéž ční naše politické strany. Veřejný život je následkem toho často ovládan lidmi nedostatečně způsobilými, takže dnešní úroveň veřejného života stává se pro slušné lidi těžko snesitelnou. Způsob, jakým byl projednáván pražský obecní rozpočet, byl toho jasným dokladem a měl by politickým stranám býti podnětem k tomu, aby se včas zamyslyly nad žalostnou úrovní našeho veřejného života.

Verus.

Od Henleina k Landstandu

Ukazuje se, že Konrad Henlein byl jen politickou epizodou. Byl to mladý muž, jehož jméno do té doby neproniklo mimo kruh německých turnerů. Nějaký čas působilo dobře, že přišel muž, který politicky byl nepopsaný list. Jeho schůze byly velmi čteně navštíveny. Nemohl si stěžovat na nedostatek posluchačů; neměl však lidí, kteří by dovedli pracovat organizačně. Našto německé politické strany cítily v něm svého rivala a přirozeně využily všech jeho slabín. A Henlein jich měl dosti. Byl nejasný. A tak jedni mu mohli vytýkat, že staví střechu, kam by se mohli schovat příslušníci rozpuštěných a zastave-

ných nemeckých stran; druzí zase ukazovali na to, že jedná — jednal-li skutočne — se Spinou; jiní se zlobili, že chce zakládati novou politickou stranu, ač sľuboval, že bude usilovaťi jen o politické hnutí. Nebylo jasno, jak chce sloučiti myšlenku stavovskou s myšlenkou demokratickou. S Henleinem polemisovali němečtí křest. sociálové i němečtí živnostníci, a Henlein neměl možnosti se vyrovnati s četnými námitkami a otázkami, už také proto ne, že je podepřel svoji nejasností. Byla-li to nejasnost vědomá či nevědomá, jest věcí Henleina. Rozhodující jest, že jeho vystoupení bylo jen episodou, přes níž přecházejí naši Němci k jiným politickým úvahám a námětům.

Ministr Spina staví svůj Landstand na širokou základnu. Nejen ideovou, ale i organizační. Čím dále tím více jest viděti, že Landstand si všímá i otázky těch, kteří rozpuštěním hakenkreuzlerů a zastavením činnosti německých nacionálů přišli o politické přístřeší. Spina resp. jeho strana chtějí zabít několik much jednou ranou. Přijímají myšlenku stavovskou. Ale Spina se nespokojuje s tím, že oslabuje ostrí myšlenky stavovské a používá ji ad usum své strany. Zakládá novou odborovou organizaci dělnicko-zřízeneckou. Tím má býti řešena otázka těch, kteří byli členy rozpuštěných odborových organizací hakenkreuzlerských. Organizační základna Bund der Landwirte má býti pod novým jménem Landstandu rozšířena i o živnostníky a dělníky. S německými živnostníky má Bund der Landwirte starší účty. To byla strana, která by měla býti Svazu německých zemědělců za mnohé vděčna. Ale němečtí živnostníci šli svojí cestou a vstoupili do oposice. Jsou poměrně malou frakcí, která z vlastních prostředků by se do parlamentu nedostala a proto musila by se spojit s někým jiným. Landstand vychází z této skutečnosti odcizení se německé živnostenské strany německým agrárníkům a proto chce zkusit, nemohl-li by si zorganizovat nějaké živnostníky na svůj vrub. Podobně jest tomu s dělníky. Zřídí-li se pro členy bývalých odborových organizací hakenkreuzlerských organizace nová, nepodchytí se tato část dělnictva, která sotva tak rychle přejde k německým sociálním demokratům? Němečtí agrárníci chtějí rozšířiti svoji sociální základnu. Jest pochopitelno, že každá strana chce býti co nejpočetnější. Jest však otázka, do jaké míry může zemědělská strana spolknouti jen tak i příslušníky skupin zemědělských. Jest také přirozeno, že tento počín Landstandu narazí na odpor ostatních německých stran, které jen tak nebudou ochotny dáti si přebírat ty, které by rády získaly pro sebe. Odtud ostrý boj německých křestánských sociálů proti Spinovi a Landstandu. Landstand vstupuje do života za podmínek daleko lepších než nepraktický Henlein, odkázaný sám na sebe. Ale chce-li Landstand rozšířiti svoji sociální základnu, rozšiřuje tím třecí plochy s jinými politickými stranami.

V. G.

Rasa v dějinách

Důslednost a odhodlanost, s jakou němečtí nacionalisté se zakousli do rasového problému, jest obdivuhodná a vynesla jim v anglické a francouzské žurnalistice pojmenování rasistů. Je málo platné jim vykládat, že rasa je něco, co nelze zachytit, že jednou čistota rasy a po druhé nejpestřejší smíšení vytváří hodnotného člověka. Snad je jediný prostředek přesvědčit rasisty o tom, že cizí rasové prvky přinášejí často celému národu užitek, a to je historie. Byly to většinou příslušníci cizích národů a ras, kteří v dřívějších dobách vytvářeli z kmenových houfů politické národy. Neví se, existoval-li Sámo, avšak pověst pokládá prvního politického organizátora slovanských národů ve střední Evropě za Franka. Organizační činnost Normanů v jižním cípu Italie je historický fakt; také Rurikovi byli cizí rasou mezi národem, jemuž dali první centrální politickou moc. O Angličanech se tvrdí, že dbali a dbají své rasy, a přece tvrdí jejich historikové, že ještě nikdy neseděl na anglickém trůně rasově čistý Angličan. Také jejich dynastie, Normanů a Anjou, jsou zcela cizí krve. Vilém Oranžský se učil anglicky teprve, když se stal králem, ale užíval vždy své holandskýny. Jiří I. se snad anglicky vůbec nenaučil; celý dvůr s ním mluvil německy. A konečně Hitler sám? Vzdálenost jeho rasového habitu od Pápenova anebo od habitu polabského junkera je neskonale větší, nežli vzdálenost od Dollfusse anebo pražského vyslance Marka; a nepřišel Hitler podobně jako Normanů z ciziny, by dal celému německému národu novou politickou víru?

—gn—

Maďarská propaganda

Propaganda je slovo, které se po válce stalo podezřelým. Má jakýsi přízvuk nepravdivosti a neupřímnosti. Propaganda nepravdivá, ale obratná, snad má nějaký smysl, aspoň na

chvíli. Co však říci o propagandě nepravdivé a ještě k tomu neobratné? „Pester Lloyd“ přinesl 10. prosince otevřený list ministru Benešovi, v němž navazuje na jeho slovenské projevy. Je mu velmi divné, že Beneš nalezl slova uznání pro maďarskou kulturu. Nedůvěřuje jim a přemýšlí, co za nimi asi vězí. Už to je pro maďarský list typické, jak nemůže pochopit, že by vynikající státník mohl upřímně říci, co si myslí, aniž měl nějaké nekalé postranní úmysly. Ale „Pester Lloyd“ uvádí věci, nad nimiž i zdejšímu čtenáři vstávají vlasy na hlavě. Slováci prý se neučí ve školách své rodné řeči. Pražská Akademie prý pro ně vymyslela jakousi novou hatmatilku. Čechové prý nejsou vítězný národ, jak říkal Beneš, protože nikde nebojovali a jen zrazovali a přebíhali. V Bratislavě prý se lid živí psy a krysy a česká libovůle prý „žene bičem hladu statisíce slovenských mužů a žen z jejich vlasti do zámoří“. Může-li oficiální maďarský orgán psáti takoveto tlachy, nespoví to zrovna o maďarské propagační obratnosti, o níž se tak často mluví.

Z. S.

Obrana gramofonové desky

V rozpočtové debatě v senátě se ministr pošt Franke zmínil m. j. o přání, aby rozhlas redukoval gramofonové vysílání a nahradil je hodnotnějšími relacemi. Radiojournal se již usnesl na tom, že gramofonové vysílání bude omezeno.

Bylo by dobře, kdyby Radiojournal sdělil veřejnosti, jak dospěl k poznání, že posluchači rozhlasu si nepřejí, aby byla tolik vysílána t. zv. reprodukováná hudba, t. j. gramofonové desky. Různé statistiky — pokud je možno bráti za pevný podklad, poněvadž se týkají jen menší skupiny posluchačů — svědčí o tom, že gramofonové desky v rozhlase se těší velké oblibě. Má to svoje důvody. Gramofonová deska v rozhlase umožňuje program velmi bohatý, rozmanitý. Gramofonová deska vždy má svoji úroveň. I když se jedná o libivou písničku, která má život jepičí, snaží se společnost, která desku vyrobí, aby byla nahrána dobře. Gramofonová deska umožňuje sestavit rozhlasu program, který jinak by sestaven býti nemohl. Jsou tu hlasy zpěváků již mrtvých, sborů, orchestrů, které snad patří již minulosti; posluchači možno reprodukovati hlasy světových zpěváků, nejlepších orchestrů, sborů. To jest jiná úroveň, než jest úroveň těch vesnických kapel. I ty mají své ctitele a posluchače. Jest však otázka, mají-li tyto ctitelé a posluchači vesnických kapel býti tím hlavním, kdo rozhodne. Jsou lidé, kteří nemají rádi gramofonovou hudbu. Jsou to na příklad hudebníci, kteří nařikají, že je gramofonové desky připravují o chléb. Jest však otázka, zda toto stanovisko může rozhodovati o osudu gramofonové desky v rozhlase. Jsou také lidé, kteří tvrdí, že gramofonová deska nikdy nezachycuje hudbu, zvuk, tón, hlas tak dokonale, jako když účinkující stojí přímo před mikrofonom. Toto tvrzení vyvracejí pokusy. Ukázalo se, že posluchači rozhlasu nepoznali, kdy poslouchali gramofonovou desku, kdy poslouchali skutečný hlas. Technika zachycení hlasu na gramofonovou desku jest dnes tak dokonalá, že nelze mluvit o tom, že reprodukce z gramofonové desky jest horší, než bezprostřední vysílání hlasu a hudby z rozhlasového studia. Záleží ovšem na tom, jaké desky rozhlas vysílá. Záleží na jejich výběru. Tu by našemu rozhlasu bylo možno doporučiti pečlivější výběr. Člověk není přesvědčen o pečlivém výběru, když v relaci „vesele do nového dne“ slyšíme „Dobrou noc, má milá“, nebo „Spí Havlíčku“. To nejsou písničky, s kterými se chodí vesele do nového dne. A není také hezké, když Radiojournal do ranní relace dá desku „směs pijáckých písniček“, který se počíná „Bývali Čechové“. S gramofonovou deskou jest to jako s knihou. Jsou knihy dobré, jsou knihy, pro něž jest úhrnný pojem: literární brak. Podobně možno mluvit o braku na gramofonových deskách. Nelze brániti Radiojournalu, aby tento gramofonový brak měl ve svém archivu; i brak má cenu dokumentu. Ale desek gramofonových se vyrábí dnes tolik, že není potřeba se uchylovati k braku. Tu musí míti Radiojournal vkus; musí nechat ty roztoužené, „cikánky krásné“, rozkochané „mladé vdovy“ atd. zdvořile ale energicky za dveřmi. Slova, že jedinou censurou v našem rozhlasu by měl býti vkus, jsou slova dobrá. Jest nutno však tuto censuru vkusu skutečně prováděti. A zase naopak může rozhlas vykonati mnoho pro dobrou, hodnotnou gramofonovou desku. Stálo by za to — ten námět byl již několikráte uveden — aby rozhlas sledoval pravidelně produkci gramofonových desek a upozorňoval na věci skutečně cenné. Těch, kteří by byli vděční za tuto základní orientaci v gramofonové produkci, bylo by jistě dosti.

V. G.

národní hospodář

Kritika českého finančníka

(Muž, který přestal věřit v export.)

Z kruhů velmi zasvěcených — jak se ostatně pozná z četby článku — dostali jsme tento projev o některých neznámých okolnostech naší finanční politiky.

Finančník vůdcem průmyslníků.

Když před několika lety Ústřední svaz československých průmyslníků k návrhu svého generálního tajemníka profesora Hodáče zvolil za svého předsedu vrchního ředitele Živnostenské banky pana dra Jaroslava Preisse, byl v řadách průmyslníků diskutován problém Ústředního svazu. Zdálo se totiž některým, že Svaz je zatížen mnohostrannými politickými závazky svého generálního tajemníka, a že nemá ani vůči veřejnosti dostatečné volnosti, aby řekl včas a otevřeně své mínění. Volba dra Preisse předsedou byla na některých místech vítána jakožto první krok k větší svobodě; říkali mnozí, že málokdo může tak volně pronést svůj soud o hospodářských věcech, jako vrchní ředitel největšího bankovního ústavu, o němž je notoricky známo, že je dobře veden, a že mluví za velký průmyslový koncern. Na druhé straně ovšem se ozývaly hlasy, že průmysl se musí dostat čas od času do rozporu s peněžnictvím a že pak dr. Preiss nebude moci hájit zájmy průmyslu, aniž se prohřešil proti zájmu své banky.

Preissova výstraha.

Tedy vstup dra Preisse do organizační budovy našeho průmyslu nebyl přijat jednotně, avšak bylo více sympatických hlasů nežli odporujících. Ovšem ukázalo se brzo, že s posicí předsedy svazu průmyslníků jsou spojeny velmi delikátní funkce, které nezávisí ani na osobě, nýbrž spíše na postavení předsedy mimo svaz. Když tehdy dr. Preiss na valné hromadě Svazu průmyslníků měl svou památnou pesimistickou řeč o dalším hospodářském vývoji, nevyvolal tento oprávněný varovný hlas skoro žádnou odezvu, ačkoliv jinak naše hospodářská veřejnost velmi pozorně si všímala těch několika málo veřejných projevů Preissoových. Proč tehdy Preissova výstraha nebyla slyšena, má svůj původ nikoliv v jeho osobě, nýbrž v okolnostech, skoro bychom řekli vedlejších. Všeobecná interpretace Preissova projevu byla: vrchní ředitel Živnobanky vidí světovou průmyslovou konstelaci brýlemi věřitele koncernů Mautnerova, Cosmanosů, Hernycha a ještě několika, k zániku odsouzených podniků, kde Živnobanka ztrácí peníze; dr. Preiss připravuje veřejnost na velké zemětřesení, aby asi odůvodnil debakl, který se hrne na některé z jeho dlužníků. Ukázalo se, že měl pravdu, což ovšem neznamená, že snad pohnutky k jeho tehdejšímu předčasnému — tedy včasnému — pesimismu netkvěly opravdu v něčem jiném. Fakt je, že Živnostenská banka skutečně od té doby nabádala své klienty ke zdrženlivosti a sama dělala velmi zdrženlivou úvěrovou politiku. Tato moudrost se jí dobře vyplatila, což nás nesmí však zdržovat od konstatování, že kdyby pesimismus byl projevils nikoliv finančník, nýbrž průmyslník, byl by zisk z této

prozíravosti pro československé hospodářství hlubší a širší. S takovou imponderabilií jest počítati v hospodářském životě.

Směrnice Živnostenské banky.

Úvěrová zdrženlivost není však jedinou charakteristikou bankovní politiky Živnostenské banky, tedy dra Preisse. Kdybychom chtěli hledat hlavní její směrnici, našli bychom ji v odklonu od zájmů exportních a zahraničních a v intenzivním přeorientování k průmyslovým a obchodním zájmům domácím. Jedna z dalších prognos dra Preisse jest totiž úpadek světového obchodu a již od let proto vede svou finanční politiku směrem k domácímu trhu. Každá větší transakce, kterou Živnostenská banka dnes podniká, jest ve znamení ovládnutí koncernů, které se věnují domácímu konsumu. Toto konstatování je nutné pro veřejnost z jednoho velmi důležitého důvodu; dr. Preiss jest totiž při nynějších jednáních s agrárníky o velkou hospodářskou linii zástupcem průmyslu a obchodu. Je možno, že these jeho o úpadku světového obchodu je správná, avšak přece jen je třeba se ptáti, je-li propagátor tohoto názoru pravým zástupcem průmyslu a obchodu, dvou odvětví, které i v době tak těžké krise se opírají aspoň z 50 procent o vývoz a které činí přímo obdivuhodné pokusy, aby jej udržely. Jestliže vedoucí hlava velké banky je přesvědčena o správnosti svého názoru, jest její povinností, aby finanční politika banky se jí řídila. Vytýkají-li dnes, jak tomu skutečně jest, exportní průmysly Živnostenské bance, že pro ně není místa v její úvěrové politice, činí tak neprávem; dr. Preiss vede úvěrovou politiku Živnostenské banky tak, jak mu jeho přesvědčení káže. Jinak však tomu jest, je-li týž muž zástupcem anebo delegátem průmyslu a obchodu v tak velké věci, jako je dnešní akce pro velkou hospodářskou politiku státu.

Sledujeme-li vývoj koncernu Živnostenské banky, vždy narážíme na důslednou přeorientaci z exportu na domácí trhy. To se týká stejně cukru jako lihu, to vidíme ve stoupajícím zájmu o petrolejářský průmysl; v tomto oboru ještě tím více, že se již rysuje most mezi lihovarským a rafinačním průmyslem petroleje. V úsilí, s nímž buduje dr. Preiss chemický trust kolem Ústeckého spolku, jest jeden z mála příkladů velkorysého záměrného hospodaření u nás; železářské zájmy Živnostenské banky jsou sice ještě do značné míry exportní, avšak zasvěcení vám vypoví, jak jest právě export železa Živnostenskou bankou považován za málo zajímavý přívazek koncernu. Také veliký textilní koncern Živnobanky, smutné dědictví po vídeňských bankách, se pozvolna, více a více obrací na domácí trh.

Násilná nacionalisace.

Chtěl bych uvést malou ukázkou toho, kde všude se projevuje nezáměr Živnostenské banky o československý export. Způsob, jakým Živnostenská banka znárodněla československé lihovarství by nikdy nebyl možný, kdyby ten, jenž takovým násilím se ujal majetku akciových majorit, pomýšlel, jaký dojem počin vzbudí tam, kam československý průmysl vyvážá i kde poznenáhla zařizuje svá poboční výrobní sídla. Československé hospodářství a jeho jistě kapitalistický representant, jakým jest dr. Preiss, nesmí sáhnout k podobným násilnostem, byť i účel byl sebelepší po stránce národnostní, neboť jednoho dne se

může některý z našich sousedů, kde zakládáme filiálky, anebo i vlastní společnosti, odvolávat ve svých počinech proti našemu podnikání na toto násilí. Od dob, kdy rumunský parlament odhlasoval zákon proti cizím naftovým společnostem — zákon, jenž tak neslavně musel být odvolán — nebylo podobného násilí v mezinárodních hospodářských vztazích, jako bylo znárodnění lihovarského průmyslu drem Preissem. Že takové případy nezůstávají bez ohlasu, toho důkazem jest malá epizoda z poslední doby. Když polská vláda vedla své tažení proti tamějšímu cukernímu kartelu a nebyla v prostředcích ke snížení cen nikterak vybíravá, protestovali polští cukrovarníci proti násilí, ukazující na to, že vláda podkopává hospodářský řád. Na to měl zástupce polské vlády zajímavou odpověď: poukazuje, že vrchní ředitel Živnostenské banky je jistě dobrý a přesvědčený kapitalista, a že přece když jde o dobrou věc národního blaha, nebojí se užít násilí. Nechci tvrdit, že dr. Preiss ve své akci o převedení lihovarského průmyslu do rukou domácích chtěl nějak poškodit ostatní exportní průmysl; chci jen říci, že by finančník, jenž má na paměti, kolik našeho kapitálu jest investováno v různých formách mimo hranice republiky, nikdy nesáhl k metodě, která se nám jednou může vymstít právě na tomto zahraničním národním majetku.

Směrnice Národní banky.

Veliký vliv, jenž dr. Preiss vykonává v Národní bance, jde beze sporu stále směrem k ochraně domácího trhu a zanedbávání vývozu. Devisová politika Národní banky je jedním z velkých zklamání naší hospodářské politiky. Udrželi jsme svou měnu za cenu tak ohromných obětí, že dnes již sama Národní banka hledá východisko z trníště, do něhož posadila naši exportní výrobu svou clearingovou politikou. Lze bez nadsázky a s přísnou objektivitou mluvit o opravdovém zhroutilí devisové politiky. Že se vědecký poradci Národní banky pokoušejí interpretovat dnešní nutný obrat změnou situace, jest jen důkazem vědomí této katastrofy. Strohá a nepoddajná, řekli bychom tvrdohlavá politika Národní banky jest bezprostřední a hlavní příčinou katastrofy našeho exportu, jehož ztráty jsou daleko větší, nežli jest podíl, který našemu průmyslu nutně i bez našich chyb by byla přinesla světová krise. S vědomím odpovědnosti za tento výrok konstatujeme zde tuto historickou chybu Národní banky, jejíž devisová politika stála a stojí pod přímým vlivem dra Preisse. Finančník, jenž tak jednostranně přestal věřit v budoucnost československého exportu, musel vykonávat tento osudný vliv na cedulovou banku a proto spadá na něho velká část této odpovědnosti.

Že u nás až dosud nebylo možno diskutovat problém měny, že byla vyslovena klatba nad každým, jenž se dotkl otázky, zdali exportní situace nevyžaduje korektury koruny, patří do řady následků těchto názorů dra Preisse. Můžeme tím spíše o tom mluvit, že sám nevěřím, že našemu průmyslu by bylo pomůženo nějakou manipulací s korunou. Přes to však by včasná diskuse o tom byla vyvinula tlak na Národní banku, aby korigovala svou clearingovou politiku. Kdyby taková diskuse bývala vedena vážně, nemohla by zůstat bez vlivu na Národní banku; byla by došla zcela určitě k tomuto názoru: při pevnosti měny, elasticnost devisové politiky a stálé ohledy na denně se měnící im-

portní situaci našich odběratelů. Zatím však Národní banka spojila nehybnost měny ze ztrnulostí praktické devisové politiky a v pravém smyslu zabila náš export. Chce-li někdo důkaz, nechť studuje politiku Národní banky vůči Rakousku, Maďarsku a balkánským státům.

Při této příležitosti bylo by se zmíniti o neblahém osudu organizace našeho trhu, jenž sice nesouvisí s odklonem dra Preisse od exportní politiky, avšak přece s jeho osobou. Po převratu i v dobách, kdy už hospodářská konsolidace došla daleko, neměli jsme v Praze peněžního trhu, t. j. onen instrument, kde každý, kdo hledá krátkodobé peníze, je najde, poněvadž každý, kdo jich má nadbytek, je tam rád půjčí. Byla to Zemská banka, která se rozhodla napravit tento nedostatek a skutečně pod jejím vedením vyvíjely se první počátky peněžního trhu velmi zdárně. Náhle celý vývoj byl přerušen a Zemská banka, která až do té doby opravdu s velkým pochopením vývoj vedla a rozumně usměrňovala, přestala, a na dotazy prohlásila, že nemá dále zájmu na této věci. Ve skutečnosti to byla Národní banka, která z pokynu dra Preisse pokládala tuto akci za nevhodnou a tím, že ji značila za nevítanou, byla Zemská banka nucena ji zastavit. Živnostenská banka neměla a nemá totiž opravdu zájmu o peněžní trh, jenž je pomocným orgánem bankovních ústavů s menší peněžní kapacitou. Živnostenská banka nepotřebuje při svých ohromných pokladničních hotovostech takového trhu, avšak pro řadu našich středních bank jest peněžní trh velkou pomůckou. Také Živnostenská banka musí hledět uplatnit své přebytky, k tomu však nepotřebuje trhu, naopak ona půjčuje své peníze přímo a tomu, komu chce. Ten, jenž byl nejcitlivěji postižen přerušením vývoje pražského peněžního trhu, jest však stát, t. j. ministr financí. Kdyby se byl vyvinul peněžní trh, byl by i stát měl možnost z něho čerpat a nebyl by odkázán tak jako dnes jedině na Živnostenskou banku. Jestliže kolují anekdoty o tom, jak podle temperamentu ten který ministra financí reagoval a reaguje, na to, jak využívá Živnostenská banka jeho závislosti na její pokladně, tedy jest třeba říci, že velká část této závislosti má svůj původ v přerušeném vývoji peněžního trhu a svědčí o malé znalosti všech našich ministrů financí finančních zařízení, že až do dneška žádný z nich se vážně nepokusil o organizaci peněžního trhu v Praze.

Finanční trojice.

Na konec jest třeba snad po prvé veřejně zaznamenati opravdu osudový okamžik a vinu s ním spojenou v dějinách finanční politiky státu. Tím důležitější se nám zdá jeho zaznamenání, že došlo k němu sjednocením tří osob, které jinak sotva najdeme na jednom listě našich hospodářských dějin. Jsou to guvernér dr. Pospíšil a dr. Preiss na jedné straně a dr. Engliš na straně druhé. Tuto osudovou chybu naší finanční politiky vidíme v tom, že na jaře r. 1931 neuzavřelo Československo velkou zlatou finanční půjčku zahraniční, která by se byla stala celému našemu hospodářství brněním pro světovou krizi. Každý z těchto tří vinníků měl pro neuzavření půjčky jiné důvody. Tehdejší ministr financí dr. Engliš byl proti všemu vypůjčování za hranicemi, a důvody pro toto stanovisko najdeme v jeho finanční vědě. Guvernér dr. Pospíšil byl hrd na svou Národní banku a byl přesvědčen, že už

dávno je měna mimo oblast jakéhokoliv nebezpečí. Nejzajímavější je analyza důvodů, kterých se můžeme domakat pro dra Preisse. Tento pesimista vyvodil pro úvěrovou politiku a pro průmyslovou politiku svého koncernu všechny důsledky ze svého pesimismu a zapomněl je vyvodit na místě daleko důležitějším, pro všeobecnou finanční politiku. Proto jeho vinu pokládám za největší. Nikdo jiný, než tyto tři osoby neměl u nás tak jasný přehled o tom, kolik jsou naše banky a velké podniky dlužny v zahraničí a nikdo jiný neměl možnost postarat se o to, aby včas byla opatřena náhrada pro případ, že by tito naši dlužníci museli z důvodů, ležících mimo naše hospodářství, najednou zaplatit své dluhy do ciziny. V zimě a na jaře r. 1931 se dívala naše Národní banka skepticky na vývoj rakouských bank a hlavně na vývoj Credit-Anstaltu; bylo jí známo, jak krátkodobé úvěry Credit-Anstalt bere na západě a jak jich ve formě každých úvěrů zužitkuje v nástupnických státech. Tehdy ředitelé Národní banky velmi ostře kritisovali politiku rakouské Národní banky, která to vše vidí a připouští, a stejně ostře odsuzovali úvěrové hospodářství Německa, kde města země a velké podniky stále jen si vypůjčovaly ohromné sumy. Každou svou kritiku končili představitelé Národní banky otázkou: Co bude, když jednou nastane jen malý otřes? Jaký debakl musí z toho vzniknout pro celé úvěrové hospodářství? Na tyto otázky bohužel si nedali sami odpověď, co bude s československým hospodářstvím. Jejich neplodná kritika nenašla doplnění se strany dra Preisse, jenž stejně jako Národní banka věděl, do jaké míry je naše soukromé hospodářství zadluženo do ciziny, neboť to byly kromě bank hlavně jeho vlastní velké koncerny, které byly těmito velkými dlužníky. Nestačí dnes ukazovat na to, že by byl tehdy ministr financí dr. Engliš nebyl připustil zahraniční půjčku. Finančník tak velkého formátu a takové váhy jako je dr. Preiss by byl prostě šel na veřejnost se svým požadavkem, aby stát opatřil na obranu svého hospodářství zlatou zahraniční půjčku. Kdyby byl tehdy působil v tomto smyslu jen prostřednictvím ministra obchodu a prostřednictvím Ústředního svazu, nemluvě o Národní bance, nemohla by naše finanční politika propásnout tento osudový okamžik. Dr. Preiss, stejně jako dr. Pospíšil a ministr Engliš, viděl sice těžké doby, ale neviděl prostředky, jak se na ně připravovat, a proto nemohu jinak, nežli jemu v první řadě klásti za vinu to, co následovalo. Naše banky a velké podniky musely po zhroutilí mezinárodního úvěru zaplatit své zahraniční dluhy. Mohly tak učinit jen pomocí Národní banky a tak v zásobě zlata a devis, která beztak již se tenčila od nějaké doby, nastal onen těžký odliv, který donutil Národní banku, aby sáhla k nejostřejším devisovým opatřením. Strach z tohoto okamžiku, kde celá loď naší finanční politiky jen tak tak že neztroskotala o první opravdové úskalí, které se jí namátlo, vjel představitelům Národní banky tak do kostí, že od té doby sešněrovali celý hospodářský aparát do nepoddajné kazajky své devisové politiky, ve které jej pomalu udusili. Dr. Preiss se neukázal v tomto opravdu velkém okamžiku oním velkým finančníkem a národohospodářem, za jakého jsme ho všichni považovali a sotva kdy se najde pro něho podobná příležitost. Historik, jemuž bude k dispozici více listinného materiálu nežli nám, vyřkne však ještě ostřejší soud.

Z.

literatura a umění

Václav Talich:

Moje úcta k Smetanovi

(Neimprovisované poznámky k improvisované řeči.)

Ani se mi nechce věřiti, že po čtvrtstoleté dirigentské činnosti, která byla vždy úzce spjata s geniem Smetanovým, bude mně třeba hájiti se perem proti výtce „neuctivosti“. Můj vývoj na symfonickém poli, jeho fáze — impresionismem počínajíc a dnešní spirituální jasností kresby prozatím končíc — se přesně odrážely na Smetanově „Vlasti“, jejíž partitura mně byla tvrzí, kterou jsem vždy znova a znova dobýval. Ani jedinkrát jsem se nepostavil před dirigentský pult, abych se snad spoléhal na jednu dosaženou poznání nebo na svoji dirigentskou rutinu či technickou virtuositu, nýbrž každý výkon vykupuji si novou a novou úsilnou prací. To, myslím, by mohlo býti jasno každému nezaujatému člověku, leč s ušima i srdcem na pravém místě. Nebiji ovšem na veliký zvon, abych oznámil světu svoji lásku k Smetanovi. Je mým tichým štěstím, je ve mně, poněvadž jsem dobrým synem své rodné půdy, dáva mi rovnováhu a naplňuje mě samozřejmou hrdostí, tak jako Itala Verdi nebo Němce Wagner.

Je snad neuctivostí, jestli jsem nazval Smetanu Starým zákonem? Je neuctivostí srovnávat jeho dílo s Mojžíšovými deskami, z jichž kamene prostě a velice zni etická pravda, kterou Nový zákon nevyvrátil? Je neuctivostí vzpomínati při „Šárce“ a „Daliboru“ na zpěv Šalamounovy Písne písni? Je neuctivostí srovnávat prorocké vise „Tábora“, „Blanika“ a „Libuše“ s lapidárností Izaiášovou či Jeremiášovou?

Ne, neříkám s t a r ý zákon, ale starý z á k o n.

A zákonem je mi i Sukovo „Zrání“. Vyrůstá ovšem ze zcela jiných předpokladů, z jiné, z nové generace. Kdežto generace Smetanova věří naprosto (ne nadarmo čerpají vrcholná díla Smetanova z českého mytu!), je generace Sukova nasycena skepsí. Je to táž generace, kterou tak tragicky komentuje nešťastný zjev Schauerův. Velikost a novost Sukova tvůrčího činu, jak se jeví zejména ve „Zrání“, je především překonáním generační skepse. Ve svém důsledku vede toto dílo stejně jako národní díla Smetanova k víře, k odvaze a k odpovědnosti, jen jejich cesty se různí. Smetana vychází z kolektivního pokladu českého mytu a mluví plurálně: k nám, k vám, k nim. Suk, dítě individualistní doby, oslovuje singularně: mě, tebe, jej. Burcuje jednotlivce po nerudovsku: bude-li každý z křemene, bude národ z kvádrů. Roste ze strážně, aby ztuhnul v druhé polovině „Zrání“ v tvrdý fanatismus vůle, v radost, která ví o slzách. Nový zákon? Ano, nový z á k o n. Není v tom tak trochu symboliky, že právě jím jsme 30. října 1918 zahájili vstup do politické samostatnosti? Umělecký odkaz Smetanův je dnes všeobecně obdivován a oceňován. Uctívání jeho genia není však bez umělých i úmyslných stínů. Jen tak si mohu vysvětliti, že umělec právě v okamžiku vlastního vyznání z úcty k velikému umělci, byť neobvyklou formou, může býti podezírán z neucty. Nic velikého se totiž na tomto světě neobešlo bez církevnictví. Což divu, že v pozadí

díla Smetanova vzniká jakási sacrosancta rituum congregatio, přesvědčená o sobě, že jest jediné vědoucí, vševědoucí, onen kruh nejužších zasvěcenců, který se ve své bohorovnosti domnívá, že jediné oni znají pravý kánon Smetanova díla, a z vlastního jeho podání ujímají se moci, aby rozhodovali o žití či bezživotí nás ubohých dělníků. K vykonání rozsudku se ovšem tito kardinálové, kanovníci a preláti nesnižují. To obstarávají, jako vždy, ministranti a svíčkové báby. (Kvalifikační podmínkou je jen zlý jazyk.) Proti nim tu je prostý český člověk — učitel, úředník, řemeslník, student — k němuž Smetana mluvil za svého života a který je podnes skutečným, nefašovaným nositelem Smetanovy mravnosti. Avšak dnes máme už také společenskou reprezentaci. I ta uctívá Smetanu. Rovněž po svém způsobu. Vyslovuje jeho krásné jméno, které má rytmus tří jakoby vystřelených šestnáctek, s protivnou sentimentalitou, s touž sentimentalitou, která ústy mluví o bídě a hladu, zatím co rukama si těsně zavírá kapsy. Této společnosti je Smetana pouhou kulturní fasádou, která má zakrýti čiročirý nezájem a duševní prázdnotu. Ti lidé deklamují sice o Smetanovi, ale srdce je vleče do „Lucerny“ naslouchati Straussovým valčíkům či filmovým nevkusnostem leckterého světoběžného zpěváka. Tam se lze reprezentovati, kdežto Smetana a každé veliké umění nutí k pokoře. Je to společnost bez vzoru, bez vedení, sotva ozdoba nového státu.

A právě na tuto vrstvu jsem mířil, když jsem mluvil o těch, kteří mají Smetanu desetkrát denně v ústech, na ni jsem mířil, kdž proti její najedené soběstačnosti jsem postavil neutuchající entusiasmus českých orkestrálních umělců, kteří, nehledíce na hospodářskou tíseň doby, ochotně a beznáročně obětovali svůj volný čas, aby způsobem tak jedinečným manifestovali svoji víru v dílo Sukovo a dílem Sukovým v dílo Smetanovo.

Václav Nebeský:

Československé umění ve světové tvorbě

II.

Moderní umělecká díla mohou vznikat jen s pomocí mnohem jasnější a přesnější znalosti umělecké zákonitosti. Není dnes možno malovati obraz bez určitého plánu, bez předpojaté, byť i po př. ne zcela uvědomělé ideje obrazu: obrazu jako výtvarného díla, jako umělého předmětu... i když zůstává v největší blízkosti u skutečnosti. Tento intelektualistický rys, jež možno vystopovati i u děl zdánlivě zcela spontánních, vtělil se v požadavek výtvarnosti. Výtvarnost v tomto smyslu je základním znakem dnešní modernosti.

Moderní umění není moderním od věřejška a nepřestává jím být pozítří. Doba mele pomalu, jako ty boží mlýny, a zdá-li se nám, že zrychlila tempo, jsme to spíše my, kteří máme příliš naspěch. Ani idea výtvarnosti není tedy od věřejška. Nicméně, chceme-li přes to — pokud jde o Československo — ohraničit nějak daný materiál, soudíme, že nejpřiměřenějším dělítkem mezi uměním věra čerstvě aktuálním a dnešním uměním moderním je chvíle, kdy u nás myšlenka výtvarnosti začala být soustavněji

promyšlena a vědoměji i svobodněji prakticky uplatňována, t. j. v prvním desetiletí tohoto věku.

A ještě něco: aktuálnost není jediným základním rysem umění, třebaš všechno silné umění v době svého nejprudšího kvasu a růstu nemůže se jí vyhnouti. Druhým jeho základním rysem je naopak neaktuálnost a nečasovost, jistá absolutnost pojetí a podání, jež, představujíc nejlepší způsob rozřešení a propracování daného konkrétního tématu, bylo by platné ve všech dobách, a které dodává dílu vzhled věčného mládí. Chci tím říci v souvislosti s otázkou, kterou mi kladete, že, nezačleňují-li do své knihy o československém umění veškerou současnou výtvarnou tvorbu, nikterak tím nepodceňují oně její části, jež přežívá ve zdraví svou dobu plné aktuálnosti a pokračuje v započatém díle, aniž zestárá. Strom je stejně krásný v květu jako svými plody. V umění květ je velmi často dozralým plodem, a plod v něm nepřestává kvést. Omezil jsme svůj úkol na výběr těch haluzí stromu československého umění, na nichž květy dozrály způsobem odpovídajícím oně poslední přeměně ve výtvarném citění a myšlení, jež nemůže nebýt ani pro další osudy umění rozhodující.

Z celého souhrnu československého současného umění obírám se tedy jediné tím, které bylo nebo je účastno oněch výtvarných tendencí, jež u nás programně začaly se uplatňovat teprve ve století dvacátém. Ponechávám tudíž stranou veškerou současnou uměleckou produkci československou, jež ideově přechází z devatenáctého století, jakož i onu, jež jest jen jejím ideovým pokračováním. V tom má být má kniha doplněním Štencovy publikace z r. 1921 „L'art Tchécoslovaque contemporain“, jež je přehledem předcházejících uměleckých hnutí a končí tam, kde nové tendence, prozrazující základní přelom v celém dosavadním uměleckém nazírání, začínají se hlásiti ostřeji k slovu.

Dvě generace.

Co ovšem bylo nejaktuálnější v prvním desetiletí tohoto století, kdy Praha začínala se seznamovat s nejmohutnějšími zjevy novodobého umění světového, není stejně aktuelní dnes. Rozvrhují proto celé moderní hnutí v našem umění za tři poslední desetiletí na dvě hlavní údobí, čili na práci dvou navzájem se doplňujících generací. Prvé předválečné a válečné, tak jak postupně se projevovала manifestacemi Osmy, Skupiny a zčásti i Tvrdošíjných (Čapek, Špála), kteréžto tři skupiny soustředily svého času asi vše, co právě nebylo pokračováním nebo vrcholem práce generace a generací předcházejících: manesovské, alešovské (generace Národního divadla), slavíčovské, preislavovské, štursovské. V druhé řadě jde o generaci většinou poválečnou, pokud nebyla rovněž jen trpným pokračováním snah generace předválečné. Z Tvrdošíjných první z této nové generace jsou Zrzavý a Kremlička. Na práci této druhé generace, jakož i na veškerou poválečnou práci první generace nutno užiti, pokud jde o jejich poválečnou a dnešní modernost, hlediska odpovídajícího poválečné situaci, jež jmenuji hlediskem rozrůzněné modernosti.

A z těchto obou generací může jíti zřejmě jen o výtvarníky, kteří, v první generaci, dovedli se postaviti na vlastní nohy přes relativní jednotnost společného programu, v druhé o ty, kteří se na své nohy staví tím, že buď rovnou přehlízejí jakoukoliv předem danou nebo jinde vznikající výtvarnou soustavu, která právě svou soustavností neodpovídala jejich potřebě subjektivního a přímého výrazu, nebo používají elementu některé výtvarné soustavy za stejným účelem je d i n ě podle svého vlastního rozumu a citu.

III. Jak pohlížíte na naši předválečnou a poválečnou uměleckou generaci?

Slaviček a Preisler.

Především, jaké byly obecné a odborné předpoklady pro umělecké začátky Osmy, jež první začala u nás projednávat obraz jako čistě výtvarný problém?

Již z programu samého, jež dokumentuje celý ráz jejich tehdejších spolkových orgánů, nejprve „Volných Směrů“, poté „Uměleckého Měsíčníku“, je zřejmo, že jejich výboj nesměřoval jen proti veličinám čistě uměleckého rázu. Heslo „výtvarnosti“ obracelo se proti nevýtvarnosti, heslo „světovosti“ proti omezení úzce domácí tradicí a situací. Okna do Evropy byla sice již pootevřena několikrát v druhé polovině devatenáctého století a dokořán otevřena za redaktorství Šaldova a Jiránkova ve „Volných Směrech“, jmenovitě pak třemi výstavami, jež doslova znamenají mezník v dějinách našeho novodobého umění: Rodinovou r. 1902, Munchovou r. 1905 a posléze překrásnou výstavou francouzských impresionistů r. 1907, ale ve výtvarnictví samém bylo cosi, čím české umění nepřestávalo býti zatíženo. Tato přítěž tkvěla v dosavadní závislosti na činitelích, které nebyly zcela uměleckého rázu. Je významné, že ani Slaviček při vši prudkosti svého svobodného malířského temperamentu a ryзости svého talentu neubrání se zlyřičtění svého pojetí a svého tvárného přepisu Českomoravské vysočiny silným sociálním citěním, jež nebylo zcela stráveno formou a jež jeho produkci z této doby dodává slabou příchut' literárnosti. Podobný je případ Preislerův, alespoň ve významnějších pracích, jež třebaš vydatně poučen Gauguinem, při vši své nesmírné barevné citlivosti a velikém dekorativním smyslu velmi často budil dojem, jako by básnické nálady předjaří, léta a podzimu, prochvělé symbolickou ideologií doby, do obrazu jen přenášel, místo aby je z něj přímo vyvozoval. V tomto literárním podbarvení, z něhož vyprostili dovedl se vlastně plně jediný Jiránek ve svém bohužel sporém a zlomkovitém díle a jemuž v sochařství neunikl v pracích svého mládí ani Štursa, byli bezprostřední předchůdci mladých ze začátku dvacátého století ještě rozvinovateli náladového pojetí obrazu, jež se mylně vyvodilo z díla výtvarných křisitelů národa, Mánesa a Aleše, třebaš přiměřeně změněným poměrům rozehrávali již jinou citovou strunu. Příklad Navrátilův a Purkyňův byl v té době ještě daleko nedocenen a stejně i Myslbekův, jež prakticky není zhodnocen dodnes.

Nejen to. Jak Slaviček tak i Preisler pře-
dešli bezděčně další domácí vývoj a sice způsobem, jež při čistě formalistní tehdejší tendenci v okruhu mladých, nejen unikl pozornosti, ale možná i byl příčinou toho, že se ani na jednoho ani na druhého hned organičtěji nenavázalo. Nejen Preisler, ale i Slaviček představuje totiž již určité složky či ře osobní, se kterými při tehdy hromadném nástupu těžko bylo počítati. Slaviček byl prohlášen za českého impresionistu, což nebylo označení nejprůměrnější, neboť i v pracích zcela volné malířské inspirace šlo mu o zcela něco jiného, než o co se jednalo čistokrevným impresionistům francouzským. Převedli-li totiž tito vše na prvky čistě barevné, odhmotnili-li tudíž námět, Slaviček oproti nim podržel hmotu s celou její tíhou, se všemi jejími, najmě atmosférickými vlastnostmi (vlhko, horko, mokro, studeno) jako činitele rovnocenného čistému barevnému tónu. Slunce u něho nezáří nikdy tak ostře a suše, aby celý předmět rozložilo v jednotné barevné vidmo, jak bylo snem Francouzů.

Slaviček byl nazván českým impresionistou. Výraz je správný jen potud, pokud nepřehlédneme, že tento český impresionista je tím méně impresionistou, čím je češtější, t. j. čím více je poslušen hlasu krve, jež mu nedovoluje — v opaku k racionálnějšímu Francouzi — převést veškerý

souhrn tvárných prvků na jednoho jmenovatele, a čím více musil respektovat domácí atmosférické podmínky, jež brání plnému rozptylu světla do jednotlivých barevných tónů. Něco podobného bude možno říci o dvacet let později také o českém kubismu. I ten je o to méně kubismem, čím je samostatnější a tím i češtější.

Nic přirozenějšího za těchto zvláštních okolností, daných českými uměleckými poměry na začátku století, než že vlastním předmětem náporu nastupující generace nebyl ani jen český impresionismus, ani ovšem jen impresionismus francouzský, nýbrž jakýsi impresionismus vůbec, v němž německý byl spoluzahrnut (Liebermann, Corinth, Slevogt) a který zahrnoval přirozeně i spoustu prvků malby čistě naturalistické. Heslo jíti za impresionismus znamenalo tak vlastně súčtování se vším naturalismem. Roli toho, co má být překonáno, nehrál tak při tom klasický impresionismus francouzský, jako spíše právě ten nevymýcený, popisný, sentimentální nebo smyslný naturalismus střeoevropský, který se jen impresionisticky natřel. **Vlastní impresionismus jako samostatná výtvarná soustava a zůstal při tom stranou.** Jednak zdál se tehdy právě jako jen jedna z forem naturalismu, byť i výtvarně nejčistší, již překonán, jednak vlastní pokročilé úsilí šlo také již vskutku mimo něj. Mezi impresionismem a expresionistickým fauvismem, s nímž nová generace předstoupí před veřejnost, nebylo tudíž u nás zprostředkujících článků. Ceylonský pointilismus Otakara Nejedlého je epizodou, třebaš znamenat závažný čin ve výpravě proti malbě čistě popisné, i když v celku sledoval cíle přece jen spíše dekorativní.

U Preislera šlo o nalezení prostředků sice již moderních: i syntetických i symbolických, jež však ještě měly sloužiti jinému účelu než čistě výtvarnému (totiž dekorativnímu). Odtud nepoměr mezi dekorativními zámysly Preislerovými a intimním lyrismem jeho drobných prací. Cítilo se, že, má-li se jíti k jádru věci, musí se jíti jinudy, a hlavně odmítnouti výpomoc dekorativní skladby, v jádře secesního původu, jež se zřejmě stavěla mezi malíře a svět a byla tudíž spíše překážkou výtvarného řešení než pomůckou. Slovem, Preisler přes vysokou svou malířskou kulturu nemohl se jeviti dosti výtvarným. Nic přirozenějšího za těchto okolností, že nová generace obrátila se o radu spíše ke Gauguinovi (a hlavně k van Goghovi), než k českému případu syntetika a symbolisty.

Pozdější problémy.

Z okolnosti, že nebyla to u nás vlastní impresionistická soustava, pro kterou nebylo doma příkladných ukázek, jež byla by byla východiskem nového hnutí, možno si vysvětliti, proč a jak bylo možno, ne-li nutno, vrátiti se později k možnostem onoho realismu, napovězeného impresionismem jako k nedořešenému problému, a sice teprve tehdy, kdy tyto možnosti byly zvrátně samým protinaturalistickým hnutím. Současně však je zřejmo, že po období abstraktnější výtvarnosti nebylo možno vráteti se k němu jinak, než s hlediska oné výtvarné jednoty, k níž se výtvarné umění zatím dopracovalo. Malbě Vincence Beneše, počínaje jeho odvratem od kubismu ze začátku války, t. j. celé oné řadě pokusů, jež vyznačují jeho vývoj, jak dostati se zpět k tepu života a k zářící a rozechvělé skutečnosti a udržeti při tom obraz pohromadě, nutno rozuměti v tomto smyslu. V tomto směru však nutno také jíti, chceme-li porozuměti práci Radové, která na Slavičkovu hmotnost přímo navazuje v úmyslu zduchovět ji. A posléze i poválečné dílo Coubinovo stává se nám s tohoto hlediska srozumitelnější; dílo malíře, který v svých prvých pracích jen goghovského rázu orientoval se přece jen ještě příliš z Prahy, t. j. po francouzsku, aby k nedořešenému českému problému mohl se vrátiti teprve když se byl nadobro usadil ve — Francii. S francouzským problé-

mem ostatně byl by tu měl asi stejně málo štěstí jako každý malíř-cizinec, jenž se tu pofrancouzští.

Gauguin v Pont Avenu, van Gogh v Paříži vyzkoušeli nejprve všechny možnosti impresionismu, než nahradili plnou a ztuženou formou tvar rozbitý údery světla a vzdušnou souhru barevných odstínů pevně promyšlenou kompozicí. Současně Cézanne, Seurat a Renoir představují ze základu celou impresionistickou soustavu. Všechny tyto bohaté zkušenosti spoluznějí ve vývoji francouzského fauvismu. V Čechách je tomu jinak. Neopírá-li se nové hnutí o bezprostřední výtvarnou tradici, nehledá také poučení a podnětů výlučně ve směrech, kterými se brali malíři ve Francii. Vliv Francie mísí se tu s vlivem severu, odkud Eduard Munch nepřináší jen docela jinou duchovnou notu, nýbrž i jiné barevné pojetí. Orientuje-li se dále téměř všechno fauvistické hnutí ve Francii v mezích řešení, jež převádí obrazový materiál do jakýchsi plošných architektur, v Čechách — pod vlivem utajené barokní tradice — převládá (u Filly, Procházky a na začátku i u Kubišty) zájem o plný rozvin a maximální uplatnění plastických mas. Objev Daumiera stejně jako jistý nepopíratelný vliv Greca jsou v tomto smyslu velmi poučné. Chci tím říci, že jakkoliv české umění neodmítalo poučení ze žádné strany, orientovalo se přes všechna povzbuzení, jež čerpalo z ciziny, přece jen hospodárně a účelně ve smyslu domácích potřeb.

Samostatnost hlediska projevuje se ještě v jiném směru. Začleňuje celé hnutí do domácího duchového prostředí. Má specifické kulturní pozadí.

Rekl jsem, že do konce devatenáctého století české umění bylo vázáno řadou vedlejších zřetelů. Tyto ohledy a vedlejší zámysly nekaly ovšem ani nebrzdily uměleckého výrazu proto, že by se určité skutečnosti národní, sociální nebo kulturní povahy promítaly do umělcova života — to mohlo jeho intenzitu jen zvýšit — nýbrž proto, že o d t u d nepronikaly do díla vždy způsobem ryze výtvarným. Příklad Manesův a Alešův nebyl v tomto ohledu nejen sledován, ale zůstal přímo nepochopen. Převědši veškerý umělecký výkon na operace čistě výtvarné, upravilo nové hnutí i umělcovu životosprávu. Celá síť vztahů, kterými malíř souvisí se svým prostředím, dostala se tímto zautonomněním umění do docela jiného duchového pásma, v němž myšlenky a představy převtělují se samy v pocity a zážitky zcela vnitřního rázu, stávajíce se takto přímo, bez pomoci jakéhokoliv folkloristického, socialistického nebo výtvarnického svérázu, vyjadřitelný čistou výtvarnou řečí. To, co bylo dříve národním, sociálním nebo literárním obsahem, a co k malířskému umění bylo jen p ř i d á n o jako jeho dodatečné kulturní nebo společenské poslání (jako „tendence“), nebo čemu bylo dokonce umění podřízeno, stane se automaticky samo spoluobsahem výtvarné formy — právě tím, že nyní může se státi číře osobní důvěrnou umělcovou záležitostí. Českému umění dostalo se tak širšího i hlubšího duchového pozadí a základu, z nichž možno vysvětliti i řadu jeho čistě formálních znaků, jež jsou zárukou jeho samostatnosti.

Výprava za čistou výtvarností pročistila tedy ovzduší našeho vážného uměleckého podnikání na všech stranách. Uvolňujíc a osamostatňujíc všechny tvůrčí výtvarné síly, provedla revisi poměru malíře k námětu. Súčtovala jak s tupou a lenošnou nápodobou, tak i se vším, čím malíř tento zbytečný výkon zkrašloval. Usilujíc o výraz výtvarné co nejučelnější, jdoucí rovnou k věci, bez zataček a oklik, odstranilo z cesty všechny druhy cizorodých příměšků, jimiž si umění vypomáhalo.

Hromadným nástupem, jednotností programu, uvědomělostí svých cílů, a hlavně mocnou vírou v objektivní umělecký řád ukázala se činnost Osmy a potomní Skupiny jako skutečně široce založené obrodné hnutí opravdu revoluč-

ního významu a velikého mravního dosahu, bez něhož nebylo by československé umění tam, kde je dnes. A i když původně jednotný program expresionisticko-fauvistický se rozdvajil a jednotlivé osobnosti se ostřeji rozlišily hned v začátcích Skupiny, vysoká idealita zůstala neoslabena. Hrdinné začátky zavázaly i pro budoucnost.

Život a instituce

Otto Rádl:

Hrdinové a jejich ctění

Přesvědčili jsme se bez výjimky o tom, že nejméně tak zvané „národní hrdosti“ mají vždycky lidé, kteří mají nejméně příležitosti k tomu, ukázati na svou odvodněnou hrdost osobní. Kdo nemůže sám být hrd na to, že je dobrý švec, dobrý hodinář, dobrý žurnalista, ten nás nepřestává o překot ujišťovati, že je dobrý Čech. Kdo zanedbává obchod, kdo nevyjde s šéfem v úřadě, protože ráno chodí pozdě, a kdo z nedostatku toho, že nemá žádné své mínění, representuje alespoň tak zvané „veřejné mínění“ v anonymních sloupcích některého večerníku, ten bývá vždycky nejhrošivěji při tom, kde se někdo plamenně ujímá ohrožené „národní minulosti a velikosti“. Té národní minulosti tihle dobrovolní obránci pravidelně ani nepřidají ani neuberou, ta národní velikost se bez nich obejde a určitě se k nim za to nepřiblíží, ale ti horlivci si alespoň namlouvají, že v dobré společnosti velikých hesel přece něco získali. To není naše specifická vlastnost, to mají všude: viz spisovatele jedné knihy Adolfa Hitlera, jak se ujímá velikých literárních odkazů německé kultury. U nás však má tahle vlastnost své odstíny.

U nás se totiž hrdinové už docela přestali ctít a ctí se už pouze jejich obrany. U nás se už nikdo nezajímá o dílo národních velikánů, nýbrž lidé se interesují už jenom o polemiky o ně.

V předešlém čísle tohoto listu jsem s úžasem spatřil fakt, že si někdo zase jednou přečetl Rukopisy Královský a Zelenohorský, místo aby se jenom přel o jejich pravost. To je v Československu neuvěřitelný zjev. Měl by nám jednou takový nějaký welsovský stroj, registrující nevyslovené myšlenky lidí, zapsati obrazy svědomí všech těch našich statečných večerníkových i raníkových rukopisných obránců, a zaznamenati nám pravdivě, kdo ze všech těch, kteří dnes divoce shánějí pádné argumenty pro tuto nejhloupější československou polemiku dvacátého století, kdo z nich ze všech si tyhle půvabné romantické básničky opravdu jednou přečetl...

Autentica non leguntur. Milujeme odvary. Originály se nečtou. Už se nečtou ani knihy o knihách, ale kdež, to patří minulosti. Už se nečtou ani články o knihách, kdo pak na to má kdy. Čtou se už jen noticky o knihách. Naše literatura už existuje jenom v lokálkách tak zvaných „kulturních rubrik“.

Také naši velcí lidé už mají existenci jen v lokálkových formátech. Na rozdíl od Angličanů nemáme kapesních vydání našich největších děl literárních. Máme jen kapesní vydání našich velkých mužů, podle obráceného wildeovského výroku. Prosím vás, kdo ještě nosí v kapse knížky? V kapse se nosí večerník. Což by o sobě nebylo neštěstím: ale večerníky jsou už také jen na nočních stolcích, vedle pomáchaného programu biografu. To je horší zjev pro diagnosu národní velikosti.

Ta národní velikost, jak ji charakterisují lokálky dopoledních a odpoledních a předpůlnočních vydání novin, je totiž velice nespolehlivá pro skutečné udání formátu. Balzac a Böhnel jsou vášniví realisté, Havlíček a Stříbrný neohrožení novináři, Neruda a Pakosta jsou pohotoví feuilletonisté, Nezval i Baudelaire mají zálibu ve skurilnostech a Hoffmeister s Daumierem kreslí vtípné karikatury. Na odstíny tu není mnoho kdy, a kdo se jednou zkrátka stal buď napravo nebo nalevo jednou autoritou na základě své příslušnosti ke kroužku, tomu se už neměří formát nějak úzkostlivě a na milimetr.

Ani by to nevadilo u našich žijících geniů: přejme jim ten trochu větší kabát, který jim šíjí jejich noviny. Ponechme jim tu nesmrtelnost, kterou jim některý předpoledník ochotně pořídil alespoň pro dobu jejich života a příslušenství k partaji. Ať chodí vyzdobeni medailiemi a řády a ať se legitimují glejty, které jim ochotně vyhotovili soudcové a porotci z téhož klanu nakladatelského. Dopřejme si tu radost vidět kolem sebe samé uznané velikány.

Horší je, že se těmito formáty lokálkářů měří i skutečné velké zjevy politické, historické, umělecké, národní. Horší je, že toto paušální superlativové měření začíná vyráběti z lidí šablony. Horší je, že ze skutečných živých lidí, počínají se vyráběti heroická schemata. Neboť není snažší cesty k jejich zabítí a mumifikování.

Před několika lety zahájil pan Maurois období celé záplavy biografií tím, že po periodě vědeckých biografií, plných suchopárných dokumentací a citací postavil do svých knížek v ústředí živé lidi s jejich přednostmi i chybami. Shelley i židovský státník Disraeli byli tak živými portréty ve své velikosti i malosti, že se stala věc neslýchaná: lidé šli pojednou k dílu těchto autorů, také jejich dílo bylo náhle zase živé, a dokonce i my jsme si vydali pojednou český výbor ze Shelleye a český překlad jednoho románu Disraeliho. Neboť až do té doby se nám o nich o obou pouze tvrdilo, že jsou velikáni. Prosím vás, kdo pak už by se zajímal o velikány: velikáni se prostě jen uznávají, zařazuje se eventuálně do knihovny, ale rozhodně se nechtou. Maurois nám náhle ukázal u obou také jejich lidské maličkosti, také jejich vlastnosti nerepresentativní, jejich malé ješitnosti, ctižádosti, trampoty v lásce a hádky v manželství, jejich zálibu ve vnějších počtech — zkrátka všechno to, co nosíme v sobě každý z nás. Tím nám pojednou ukázal, že to jsou lidé ze stejného těsta a také ze stejných špatností jako my. Milujeme své slabosti, milujeme je tím více u velkých lidí: přes jejich slabosti nalézáme cestu k jejich velikosti.

Tohle se u nás pojednou nesmí. Lidé zasloužili o stát budou kanonifikováni. Stanou se z nich abstrakta velikánů bez těla a bez duše. Naděláme z nich legendární postavy a pořídíme si Walhallu svých světců. Zničíme všechno jejich živé dílo, všechny jejich lidské stopy, dáme spáliti soukromou korespondenci, která by je snad ukazovala proboha v jejich lidské intimitě. Psychologii historiků a životopisců dáme pod zámek, a bude-li nám snad někdo z hrdinů dělati živé lidi, budeme křičeti.

Je to divné, že nejvíce křičí ve prospěch mrtvých hrdinů ti, kteří o živých hrdinách se namluví nejvíce špatností, kteří o nich navymýšlejí nejvíce lži. Z mrtvých politiků dělají neživé sochy: ze živých zniště nicemy. To u nás nikoho nezaráží: jsme národ, jenž miluje tak zvané „plamenné obžaloby“ a „přibíjení na pranýř“. Jsme národ, který se hrozně bojí ducha. Nikdo se nevzruší, budou-li noviny jedné strany po celé měsíce bušit klacky do některého z našich velkých politiků. Ihned máme novou „národní aféru“, jakmile někdo bez jakéhokoli ponižujícího úmyslu, bez jakéhokoli politické tendence, bez nejmenšího zámyslu polemického přinese se vtípem kreslenou charakteristiku nebo duchaplný portrét. K té d u c h a p l n o s t i: tohle je u nás pojem už vůbec jen ponižující a urážlivý. Říci o někom u nás, že má esprit, znamená, že je nesianosní, povrchní lehkomyšlník. Zatím co stavíme pomníky tuhosti, nazývájíce ji důkladností.

Francie má mnoho duchaplnosti, a má mnoho britkých portrétů svých osobností. Skoro bychom chtěli říci: Francie má tolik skvělých osobností, protože o nich dovede tak duchaplně psáti. A ví bůh, že to nejsou žádné roztomilosti, které se tu v britké formě o francouzských politicích říkají. Když byly 13. června 1925 presidentské volby, z nichž vyšel Doumergue vítězně proti Millerandovi, viděl jsem ve francouzských novinách karikatury hrozně nevážné. Jednou byl namalován odstupující prezident na klosetě a jindy jak zvrací z železničního vozu: tyhle ty nechutnosti nikoho neurážely, protože byl pod nimi předně opravdový vtíp, a protože, za druhé, také ony představují kus nejsvětějšího a nejzadatelnějšího práva francouzského člověka, práva na svobodu projevu. Nikdo se veřejně nebouřil: bylo by úplně komické, kdyby se měl bouřiti národ proto, že v seriosní studii byl nějaký politik portrétován tak a tak. O Briandovi jsme se už několikrát načteli, a ne jen s pravé strany, že byl povrchní, ne mnoho vzdělaný, tak trochu mluvka, pózista, forista, jak se tak říká, milovník vnějšího efektu a nade vše okouzlený svou vlastní osobností, orátor opíjející se svým vlastním hlasem. Napsaly se celé knihy o jeho špatných vlastnostech a podivných rysech charakteru. Ztratil tím něco tenhle Briand, nezůstal přes to přese všechno ohromný chlap?

Máme ke svým národním velikánům stále ještě poměr maloměstské honorace k panu členovi městské rady. Z našich tak zvaných velkých novin se už zase stává docela maličká klepárna. Hrají se osobní pohoršení a národní indignace. Jak je to laciné, být národně indignován, a jak je to neúčinné. A jak je to těžké napsat jediný dobrý článek, anebo dokonce jednu ve-

likou knihu o nejdůležitějších věcech národa. Rozčítovat se pro veřejnost, to nestojí docela nic. A docela nic z toho nevzejde.

Teď nám dali zase jednou pořádnou lekci Angličané. Budete se tomu smát, je to však úředně ověřená pravda.

Tihle Angličané si nafilmovali o jednom ze svých králů, o Jindřichu VIII., veliký a krásný film, největší evropský film letošního roku vůbec: má právě tenhle týden v Praze premiéru. V tomto filmu nám ukazují jenom „The private Life of Henry VIII.“ jenom jeho soukromé aféry erotické a manželské, a milionovým nákladem zhotovili příběh, v němž jeden jejich král: popravuje manželky, které ho omrzely, tráví noce v pokojích u svých dvorních dám, žere jako zvíře, hlasitě krká při jídle a hází kosti za sebe přes hlavu, je věčně bez peněz, spatříme ho v posteli při jedné svatební noci a jindy ho vidíme, jak pokrytecky hraje komedii: musí udělati to, co chce drahý národ, hlavně proto, že to chce sám. Geniální herec Harry Laughton vytvořil tuto úlohu, režisér Alexander Korda realizoval tento film, který je současně historickou freskou, neuvěřitelně živou a strhující evokací své doby, nejsuggestivnější lekcí z historie, jakou si můžeme představit.

A žádný z Angličanů se nepohoršil. Půl roku už vidíme ve všech anglických časopisech obrázky z tohoto filmu, jenž je všeobecně nazýván geniálním dílem a který okouzluje tyto dokonalé gentlemany stejně jako nás. Právě proto, že je mistrovsky životný a lidsky pravdivý.

Teď přijde poenta.

Před deseti dny byl tento film před naší censurou. Naši otcové z censurního sboru se chytili za hlavu: skandál, takhle zobrazovati panovníka nám zpřáteleného národa anglického... Tohle máme propustit? Dobří otcové z censurního sboru se nedívají na anglické časopisy a nečtou anglických novin, nevěděli tedy pochopitelně nic o tom (jako o tolika jiných věcech), že „Šest žen krále Jindřicha VIII.“ má už za sebou triumfální pochod celou Evropou i Anglií. Zakázati anglický film, když bez námitek povolují tolik špatných filmů z říše Hitlerovy, si však přece jen také netroufali. I rozřešili to šalamounsky: vyžádali si předložení dokladu, že tento největší anglický film letošní produkce byl také povolen už anglickou censurou, pak teprve že jej povolí také.

Tohle je především nádherná ilustrace ke rčení „proč tě bolí moje hlava“, neboť naši republikánští censorové měli pojednou anglické bolení hlavy. A za druhé to ukazuje, jak ustrašení a ulekání chudinkové jsme už vůči králům čtyři sta let nazad, jak se nám zdá hrozně nepravděpodobné, že by umělec mohl mít ještě právo svobodného mínění a svobodného projevu, jak si náš úřad, tentokrát ministerstvo vnitra, už nedovede svobodu na této lidské zemi ani představit.

Představte si, že by to byl býval nějaký král český, řekněme třeba Václav IV., o němž už hodně staré prameny říkají, že rád s kurvami a veselými kumpány při chlastu v krčmách sedával a z nočních výtržností strach neměl. Proboha, křesťanský panovník a z rodiny Otce vlasti že by měl být zobrazován takhle lehk-

myslně? Kam by se poděl respekt školáků před vlastní historií, učitelkou života? Jak špatný pedagogický účinek rozlévala by pak minulost do našich mravně labilních dob? Tohle by se mělo trpět? — Vždyť už při nové premiéře jedné z mála našich dobrých divadelních her, při Dvořákovu „Václavu IV.“ se vytýkalo této hře, že je to sice dobré divadlo, že však je příliš málo reprezentativní pro královský majestát. Což pak jsou na světě básníci proto, aby byli důstojnými reprezentanty pedagogických ideálů z čítanky ministerstvem školství a národní osvěty schválené pro čtvrtou třídu škol obecných?

Ve Francii můžete týdně vidět Hitlera namalovaného ve všech zvířecích podobách, podle osobního temperamentu tvůrce. U nás nazvali Voskovec a Werich ve své poslední (tentokrát vtipné) revui Hitlerem takového hezkého a nevinného osla, a úřady spěchaly jim rychle dodat pokyn, že nářážka na dočasného hodnostáře sousedního státu je nepřípustná, a mohla by v očích našich státních občanů vrhati špatné světlo na intelektuální schopnosti sousedního státníka a buditi event. k němu nesympatie, pročť že se zapovídá. Je to opravdu nezbytné, abychom se tak dobrovolně, když jsme jeden z mála ostrůvků svobody na této smutné pevnině, vzdávali ještě dobrovolně práva na karikaturu, když už jsme se dobrovolně vzdali práva na historický portret, na osobní výklad historického zjevu?

Jsmo národ, jenž má neuvěřitelně vřelou sympatie ke všemu, co je nudné: zajímavost, pestrost a život je už beztak větší všeobecně podezřelou. Pospěšme si tedy, přidati ke svému nudnému divadlu, dvojnásob nudnému filmu a tolikrát nudné literatuře také ještě nudné noviny. Děláme ze svých politických publicistů zaměstnance propagačního oddělení té které politické sekce: udělejme také ze svých historiků a politických spisovatelů reklamní šéfy osobních čtostí našich poslanců a ministrů a velikánů. Dosáhneme spolehlivě toho, že se o ně nebude určitě nikdo už zajímat.

do ba a lid é

Franta Kocourek:

Pomoc nezaměstnaným intelektuálům!

Je tomu právě rok, co jsme procházeli společně pražskou periferií, v mrazech o něco mírnějších než jsou letošní. Snad si ještě vzpomenete; zastavovali jsme se před baráčky vagonových kolonií, vcházeli jsme do vymrzlých a vyjedenných světniček, rozhlíželi jsme se po temných jeskyních za Čisařkou pod Vypichem, přivykali jsme šerosvitu bídy, abychom rozeznali tváře lidí: v jedné jeskyni nás uvítal muž, žena a dítě, na něž před nedávnem v noci div nespádl od stropu jeskyně bal-an těžký asi dva metráky. U díry, kterou se leze do jeskyně, rádí nádherný vlčák, který nemiluje reportéry, a zvláště ne muže s kamerou. O „číslo“ dál, ve vedlejší jeskyni, se za miniaturními dvířky krčí vedle paní bytné tři podnájemníci u kamínek, v nichž hoří záhadně získané palivo.

Už rok je od té doby za námi, pro mnohé z nás to už zase není pravda. A přece i v těchto mrazech, kdy chodí dobře živení a dobře oblečení lidé po ulicích jako ranění, přece i v těchto dnech bydlí v těchto jeskyních lidé, z otvorů nad vchody se kouří a život jde dál. Některým z těch, u nichž jsme se zastavili, je líp než ve vánoční dny před rokem. V jinonické kolonii, za malvazinským hřbitovem, odkud jsme se v prosinci 1932 vydali na pout, se vesele kouří z vagonového domku Mazancových, kteří si jej z peněz tehdy zázračně došlých zvelebili a včas opevnili proti nové zimě. Také u jiných, vám před rokem známých klientů, najdete ještě stopy vaší rychlé pomoci, která celý dlouhý rok slábla. Ještě žijí věci, které čtenáři „P ř í t o m n o s t i“ poslali, šaty, látky, prádlo, boty a nejnutenější doplňky výbavy, pořízené z poukázek akce „Pomoc“.

Mrazy v pásmu nemilosrdně dlouhém zařaly zuby do chatrných příbytků, které by většině z vás nestačily ani na letní tramping. Chodíme kolem nich s pocitem jakoby vlastní viny, i my, kteří nejsme od jejich situace podstatně vzdáleni, to jest, kteří zápasíme, abychom prací dobyli prostředky na jednoduchou existenci. Když nás sevře vlna mrazu na ulici, ptáme se, jak to vůbec ti lidé dělají, že ještě žijí, jak se mohou dočkat večera a překonat noc, dnes, zítra, za týden, vždy znovu, když nemají kde zatopit, čím zatopit a ráno nevědí, seženou-li za celý den něco k jídlu. Protože dveří, které se prosebníkům otevírají aspoň s vybidnutím na hrnek kávy nebo talíř polévky, je čím dále méně: nemálo těch, kteří před rokem touto dobou mohli dát tuto almužnu, dnes nemají sami co do úst. Dvanáct měsíců, v nichž se znovu propouštělo, je za námi.

Nemůžeme přehlédnout ani potlačit otázky, které se v nás zdvíhají při pohledu na lidi, procházející se bez zimníku, ruce v kapsách otrhaného kabátu, ulicemi k neznámému cíli. Uvědomili jste si někdy, že ti lidé jdou prostě jen proto, aby šli, aby nestáli? Že nemají vůbec kam jít, že teprve hledají nějakou myšlenku, stejně beznadějnou, jako včera, před týdnem? Tady, v chodbě a halle hlavní pošty, se shromáždili u topných těles, jako skupiny podivných, do přírodopisu nezařazených ptáků. Jejich tváře mají jediný výraz, masku nejistoty, zimy a hladu. Tísni se k žebřum ústředního topení, dýchají vděčně teplou skutečnost, půlhodinu, snad jen minutu; tísni se k sobě ve strachu, že je odtud vyžene zřízenec nebo strážník, pověřený tady službou, ochranou klidu a pořádku.

Listonos přináší skoro denně a někdy vícekrát denně dopisy s jednou, čtyřmi, dvanácti stránkami. Na jejich dně leží dvě slova:

„Prosím, pomozte!“

A všechny variace na toto nejmávnější, klasické téma třicátých let XX. století. Žena ze Žižkova píše: „... Mám uschovaný šicí stroj u povozníka F. Staňka na Smíchově, Divišova ul. 19, a jsem mu za uschování dlužna. Nyní jsem však bez zaměstnání, práce se mi nabízí, ale potřebuji šicí stroj a já si ho nemohu vyplatit a jiné zaměstnání nemohu sehnati, neboť jsme již starší...“ Pisatelka prosí o peněžní výpomoc, čtyři sta korun by uvolnilo stroj a umožnilo výdělek... (A. Blažková, Žižkov, Jakoubkova 3.) Píše bývalý stavbyvedoucí, za rok 1933 pracoval jen deset neděl. Má vleklou žaludeční chorobu, tři děti od šesti do dvanácti let: „... všichni jen živoříme, na dluh, a nevím, co dál, dluh roste a lidé už nemohou v dnešní situaci čekat... Nevím, kam bych se obrátil...“ (A. Čapek, Praha XVII., Jinonická kolonie 67). Píše v. inspektor v. v. ze Sušice o zoufalém případě 92leté stařenky, slepé a hluché, která nemůže ani po žebrotě: „Stařenka se jmenuje M. Doležalová, Sušice 89, p. p. Babice u Uherského Hradiště. Jistě

se vám podaří i pro tuto, nejdůstojnější z nuzných, vzbudit ohlas a získat pomoc.“ Pod podpisem přímluvce stvrzena pravdivost informace obecním úřadem a starostou obce K. Horníčkem.

Přicházejí dopisy z Moravy, Slovenska, Podkarpatské Rusi. Z Prahy od jednotlivců i korporací, které si naříkají, že jsou bez prostředků, nemohou dát svým svěřencům ani nejnutenější jinak, než na dluh. A jsou v úzkých i takové korporace, jako je Ochrana matek a dětí na Štvanici; nezapomeňte na ni!

Co s těmi dopisy, žádostmi, kam s tím voláním o pomoc, kam s těmi hlasy, které rostou a sílí každým novým dnem zimy? Jsou těžší a těžší ve vašich rukou, jsou stále neústupnější ve vašich myšlenkách a svědomí. Vím letos stejně dobře, jako před rokem, že almužnictví není řešení sociálního problému, vím, že kořeny bídy jsou ve větší hloubce, vím, že tu jednak u bohatých a vlivných není dost skutečné vůle pomoci a jednak, že to nezávisí jenom na nich, i kdyby měli nejlepší vůli.

Je té bídy letos více než loni, je jí tolik, že byste byli v pokušení kapitulovat před její přesilou v uvědomění nepoměru mezi jejím rozsahem a možností pomoci. Ale nic by nebylo nesprávnějšího. V dnešních poměrech je třeba přijímat každou pomoc a obracet ji na nejpotřebnější.

To také dělal komitét „Pomoc!“ ustavený při „P ř í t o m n o s t i“ před rokem v čele s drem Karlem Čapkem. Jsem povinen připomenout těm, kdo o jeho existenci nevědí, že komitét nepřestal pracovat, třebas o sobě nedal vědět. Jsem povinen poděkovat také všem, kdo mu zasílali peněžní i věcné dary a kdo mu zůstali věrni až do dnešních dnů občasnými příspěvky i pravidelnými měsíčními poukazy, které umožnily pevnější rozpočet na delší údobí.

Nechceme těmito řádky připomenout jen jubileum komitétu „Pomoc!“, jubileum první a doufejme ne poslední. Chceme tu z jednorozční praxe přehlédnout některé zkušenosti a vyvodit z nich návrh, který předkládáme čtenářům k uvážení — s nadějí na jejich pomoc stejně aktivní a rychlou, jako před rokem, a ještě větší.

Pokud jde o zkušenosti, mohla by Vám o nich nejlépe vyprávět dáma, která převzala před mým odjezdem do ciziny celou agendu a která si vzala na svá bedra dobrovolně a bez nejmenšího honoráře funkci sekretářky „Pomoci“. Pochopíte, že se stala brzo až nebezpečně populární a pronásledovanou osobou. Dvakrát týdně byla obléhána zástupem hrozivě vzrůstajícím na schodišti, vedoucím k redakční místnosti „Přítomnosti“. Po jistém čase našla východisko ve zrušení dvou určitých dnů a šla sama za případy, které podle vlastní její zkušenosti nebo naléhavého doporučení jiných vyžadovaly nejrychlejší pomoci.

Víte sami a mluví o tom i mé úvodní odstavce, že nepřeklenutelná je jáma bídy. Jediný dopis nezůstal bez povšimnutí, pokud prostředky komitétu dovolovaly, hojily se malé rány a na větší se přikládaly náplasti... Ale protože by hrozilo nebezpečí roztržitého akce a tím její oslabení, navrhuje její konkrétnější zaměření a soustředění.

Dohodněme se na tom, aby komitét „Pomoc!“ věnoval všechny své síly a prostředky intelektuálům. Ke zkušenostem práce minulého roku patří také poznání, že ze všech vrstev právě intelektuálové potřebují největší a nejrychlejší pomoci.

Abychom se nemusili vracet k těm, jež jsme se právě rozhodli tak zrádně opustit, poznamenejme, že to děláme po dobrém srovnávacím uvážení: lidé, kterých jsme si všimli

dopisy

Německý student o českých studentech

dosud převážně, jsou jednak ke svému zápasu o existenci lépe vyzbrojeni, jsou blíže možnostem svépomoci, celým svým ustrojením a zvyklostmi. Ale hlavně: oni mají řadu institucí, na něž se mohou z nejrůznějších občanských, pracovních a jiných titulů obrátit o pomoc: obec, město, země, stát, různé fondy.

Postaven vedle kteréhokoliv neintelektuála, má v tom směru zoufalou nevýhodu. Až na vzácné výjimky dojdete k faktu, že intelektuál nemá ani jedině, úředně stanovené dveře, na něž by zaklepal. Nikdo se oň nezajímá: jakmile opustil s výpovědí v kapse svou úřadovnu, jakmile není pro něho místa, uplatnění, stojí tady opuštěnější, než kterýkoliv z lidí, kteří vydělávali dávno před tím, než skončil svá nákladná a nekonečná studia, a kteří mu chodili pro svačinu do uzenářství, když byl postaven nad ně.

O člověka, který není v žádné organizaci, v žádném syndikátu, o profesora nebo právníka, nebo o člověka, který se jimi chce stát, se nezajímá nikdo. Malíř, sochař, inženýr, novinář, spisovatel — to není v hierarchii naší organizované společnosti nikdo. Skutečnost, typická pro oceňování hodnot ve století, které se pyšní kulturními vymoženostmi.

Nezapomněli jsme na nezaměstnané intelektuály ani ve své akci před rokem o vánocích, myslili jsme na ně, a velký díl peněz i darů z fondu připadl jim: ale je třeba, aby tato záplata byla větší a větší, aby se zájem a prameny čtenářů a komitétu soustředily na ně. Budeme-li na ně všichni myslet, jistě se nám podaří podat ruku aspoň nejpotřebnějším a podepřít je menší, ale systematickou, anonymní pomocí.

Většina je jich na tom tak špatně, že by se čtenáři zdráhali uvěřit: takový člověk, který tolik zná, tolik umí, tolik vykonal — a on nemá čím zatopit? Nemá, čtenáři. Mrzne doma, a když už je to nesnesitelné, jde do kavárny s nadějí, že mu ještě vrchní počká, nebo že tam náhodou uvidí přítele, ochotného zaplatit jednu malou černou a — čtyři rohličky: co říci víc? Jsou lidé známých jmen, kteří do kavárny nejdou, protože jejich prádlo, šaty a boty jsou in extremis a přece jen se stydí.

Tito lidé nepiší prosebné dopisy, nestěžují si, trpí v mlčenlivém objetí se svou bídou. A chtějí se dobročinnosti. A právem: chtějí pracovat, chtějí být prospěšní, chtějí rozměňovat své nadání, uplatňovat své schopnosti. Ale dveře nakladatelů, majitelů obrazových galerií, šéfredaktorů a jiných zaměstnavatelů jsou pro ně zavřeny: jsou poznamenáni bídou, zápasí s ní hrdě, jak se sluší na člověka, tvořícího z intelektu, budoucího nástrojem, z něhož svět žije stejně jako z práce rukou, ale který nemá kurs.

Hladovíci intelektuálové jen ve výjimečných případech o sobě dají vědět, jen po zlomení toho, co je v každém člověku nejcennějšího, přijdou k někomu prosit o pomoc. Je třeba jít za nimi, vyhledávat je a sanovat nejnnutnější samozřejmě, s počtem povinnosti pomoci jim, jak to oni sami cítí nebo cítili před tím, než složili zbraně před jediným problémem který jejich intelektu zbyl.

Navrhují, aby akce komitétu „Pomoc!“ byla omezena na nezaměstnané intelektuály a tím směrem aby byla rozšířena a zintenzivněna. A jako bylo, tak i v jejich případech nepůjde jen o poukazování z fondu, který čeká na nové prameny, ale také o opatrování a uplatňování práce, jak se nám to v několika případech podařilo, a také o akci ošacovací, zdravotní (zlevněné nebo gratis ošetření, operace). Neviditelné shromáždění čtenářů a čtenářek „Přítomnosti“, dosavadních a budoucích příznivců, prosíme o vyjádření a sankci k provedení návrhované reformy.

Vážený pane redaktore,
chtěl bych se pokusit o odpověď na článek pana J. Stránského „Studenti sněmovali“. (Promiňte, prosím, špatný styl mého dopisu, ale jsem Němec.)

Napřed je nutno zjistit, že Všehrd naprosto nerepresentuje veškeré právnícké studentstvo — nýbrž že zrovna lepší části studentstva se straní pseudopolitického boje ve Všehrd. Boj o Všehrd jest ostatně boj politických stran a nikoliv studentstva. O Všehrd se starají ti studenti, kdož nejsou zrovna před zkouškami a i jinak nevědí co dělat se svým prázdným časem.

Ale i tito studenti Všehrdovci nemohou býti lepší a inteligentnější — co panu Stránskému vnučuje přesvědčení, že intelligence svůj životní úkol propásla — oni mají i pravdu. Nemohou býti jinací než jsou... neboť jaké vychování má takový student za sebou? Jedná se tu hlavně o střední školu vyšší. Ze všech předmětů, které jsou abstraktní, lépe řečeno, nesouvisí s životem, zbyly čeština, vlastivěda a filosofická propedeutika. Ale i v těchto předmětech, které by mohly býti aspoň skromným útlukem posledních zbytků paedagogiky, se ničemu nenaučíme. V češtině čteme většinou články, jako: „Když dědeček si vzal babičku“ nebo „Ráj v přírodě“ atd., atd.

V dějepisu se jen a jen učíme o válkách, bitvách, mírech, které tyto války ukončily, číslice všech těchto událostí... a hlavně jména slavných císařů a dobyvatelů. Musíme se potom divit, když si lidé takto „vzdělání“ velkou osobnost jako na př. Štefánika nemohou jinak představit než jako velkého, krásného dobyvatele, sedícího od rána až do večera na trůně nebo na bílém koni? (Když máme demokratický stát už 16. rok, proč máme ještě pořád přes všechny tak zvané reformy školství dějepis naprosto antidemokratický?) O propedeutice raději nemluvm. Jest nejlepší negativní propagandou, aby mladý člověk jakživ do ruky nevzal knihu filosofickou.

Dobrá, řekne se mi asi na to: Mladý člověk nežije jen ve škole a pro školu, může a má se také vedle školy vzdělávat. A výsledky? Předválečná generace se tedy většinou zabývala „duševně“. Studenti 20letí znali Kanta, Schopenhauera, Hegela. Ale nebyla to zrovna táž generace, která zavinila, lépe řečeno, nezabránila válce? A poněvadž mladí lidé viděli, že takto chápáno duševní studium nemá nic společného s životem, zabývali se raději sportem. A není dnešní studentstvo zdravější? nesedí více tolik v barech a vinárnách, nekupují si lásku, dělají výlety, zkrátka pěstují raději sport, místo aby seděli 12 hodin v Národním domě. Stinné stránky ale i zde nechybějí. Na př.: Protože se tito studenti vůbec nestarají a nezabývají politikou jako vůbec inteligentnější lidé, jako s něčím nečistým... uvolňovalo se pole politiky těmto individuí jak je vidíme... teprve jako embryum politika... v Národním domě.

Shrňme tedy: Dříve se intelligence zabývala většinou duchem, filosofií, které nic neměly co dělati s vlastním životem. Jako reakce si říká dnešní mládež: Retour à la nature. Ale na třetí cestu, na cestu Havlíčka, Masaryka jsme zapomněli, na cestu, jež spojuje ducha i tělo. A to jest vina naše demokracie, která se od dob rukopisného sporu až dodneška naprosto nezměnila. Máme demokratického presidenta, kdežto poslanci, noviny, spolky a hlavně školy, zkrátka vše ostatní zůstalo jako za dob rakouských.

Že intelligence takto vychovaná nebude a nemůže míti více rozumu než „nevzdělaný“ dělník, sedlák, není k divu. Inteligent, který nikdy nestál v životě, nýbrž má za sebou jen tak zvané zkoušky intelligence: Maturitu, 3 státnice a tak vstoupí

do úřadu a ne do života. Potom se více už nevzdělá leda — večerníky; tleská sice Voskovci a Werichovi, ale vysmívá se u nich tomu, co on sám pár hodin později dělá sám. Tento občan nemůže a není též více vedoucí vrstvou státní. Nejlepším příkladem jest dnešní politika; kdo vládne dnes všude?! Intelligence? Život se nedá jen regulovat ve Všehrdu. Musíme začínati všude s poctivou, ať drobnou prací i prací duševní, ale takovou, která tvoří, jejímž nejlepším a zatím jediným představitelem jest president Masaryk, zatím „ojedinělý“ balvan (jak pan prof. Nejedlý správně říkal).

Děkuji Vám velice za eventuelní otištění tohoto dopisu s veškerou úctou
J. T.

Ještě o racionalisaci — tentokrát hlas z lidu

Vážený pane redaktore,

dovoluji Vám říci několik poznámek k dopisu, uveřejněnému v č. 48. Přítomnosti, nadepsanému „Továrník o racionalisaci“.

Pan továrník Kuneš Staníček velmi správně vysvětluje účel a poslání racionalisace. Takto ji chápou všichni ti nešťastní zaměstnanci, kteří jsou nuceni v nynějším výrobním procesu manuálně pracovat. Souhlasím úplně i s dalšími vývoody, ohledně nadvýroby a distribuce, podotýkám však, že je bílou vranou mezi oficiálními vykladači tohoto systému z řad průmyslových a kapitálových představitelů. Podle úsudku nás všech, kteří jsme o dopise diskutovali, má jistě dávku sociálního citění a je finančně na bankách nezávislý.

Ale závěr jeho článku, žádající předání veškeré moci v životě hospodářském a sociálním inženýrům a technikům, nutí ku přemýšlení. Vždyť oni sami racionalisaci provádějí, vidí její zhoubné účinky v řadách pracujících třídy, při tom však etikou a sociální stránku této úplně přehlížejí. Snad se namítne, že jsou též jenom zaměstnanci. Připouštím, Nedovedu však chápati, že totéž provádějí většinou i tací, kteří jsou ing. ve státních podnicích, na zásadách soukromého podnikání daleko méně závislí. Úplně však přehlížejí fakt, že oni, jako duševní pracovníci, racionalisaci netrpí ani v nejmenším.

Má-li dojít ku přestavbě dnešní společnosti pomocí techniků podle úsudků v dopise uvedených, buďtež oni pionýry racionalisace i po stránce etické a sociální.

S projevem úcty

železniční zaměstnanec A. F.

Detail z aféry

Vážený pane redaktore!

Považuji za vhodné napsati Vám několik řádek na vysvětlenou za úzký kruh plzeňských sociálních demokratů. Pražský dopisovatel plzeňské Nové doby „jk“ uchýlil se v N. D. z 11. t. m. k takovému způsobu kritiky Vaší osoby a „Budování státu“, s kterým nemůžeme souhlasiti a litujeme, že pisatel se postavil v této věci do stejné řady s A - Z etem, Poledním listem, Národem atd. Tedy: nechceme býti totožní s duchem davu, o kterém píšete v „Lid. novinách“ v článku „Kde je vina?“ A věřte, p. redaktore, že nás jest v naší republice více.

Těšíme se z určité úrovně a vážnosti tisku sociálně demokratického, který vyjadřuje naše politické přesvědčení, a sledujeme úzkostlivě jeho tendenci (zvláště v dnešní době, kdy špatný a neodpovědný tisk zamořuje mysl občanů nevírou) — v obavě, aby nebyla svedena na cesty nesprávné a nesympatické. Uvažujeme o budoucnosti socialismu a o nezbytné nutnosti získání a přesvědčení veřejnosti pro naši politickou víru. Litujeme proto, že socialistický novinář nezachoval více roz-

vahy a chladného rozumu a napsal svoji kritiku způsobem, který jest přesvědčivým dokladem až hysterické nechuti k Vaší osobě. Pisatel zašel tím, jak již několikrát učinil, na cesty, které nejsou prospěšné „N. D.“ ani socialismu a u myslících lidí způsobuje resp. vyvolává nechuť k četbě jeho úvah.

Nám, čtenářům „Nové doby“ a straníkům, jest nepochopitelné, jak lidé, kteří dělají noviny, ustrnuli a mnohdy nechápou, jak i dnešní průměrný člověk při vši mizerné úrovni valné části novin přec jen do určité míry politicky pokročil: více přemýšlí, čte i odchylný názor, přemýšlí i o něm, a jest tedy směšnou snaha, chtít vsugerovati s vážnou tváří lidem názor, který není výsledkem objektivního zvážení situace, nýbrž ovocem špatně tajené osobní nechuti. Víme a přesvědčujeme se, jak jest Přítomnost představiteli celého cechu novinářského čtena a ve vhodných případech citována, jak jest jim často i inspiračním zdrojem, a nechápeme proto, proč musí býti práce jejího redaktora znevažována a proč jsou na jeho osobu pořádány štvavnice. To jest boj zbraněmi ducha? To jest gentlemanství? Nemáme možnosti projevití svoji vůli, dovoluji, abychom směli projevití svoji ošklivost.

Přiznáváme se, že nesouhlasíme vždy s názory tlumočenými v Přítomnosti (to jistě není ani Vaším přáním), nemůžeme však souhlasiti s kritikou, která zachází na pochybné cesty.

Přijměte, p. redaktore, výraz naší zvláštní úcty.

Sociální demokrat.

(Nechci se skrývati za anonymitu, uznáte však, že svůj dopis nemohu bez určitých obav podepsati. Adresa resp. jméno jest na obálce dopisu.)

(Poznámka redaktorova. Dostal jsem v těchto dnech u příležitosti aféry štefánikovské takovou spoustu dopisů sympatisujících a povzbuzujících, že mne to až překvapilo. Pisatelům za ně děkuji. Jsou mi dokladem, že moc žurnalistické hrubosti a nesvědomitosti, již mi bylo dáno tolik užiti, je omezena. Ze všech dopisů oněch uveřejňuji tento jediný — poněvadž se zabývá věcí, která už dávno zasluhuje provětrání. Jsem potěšen, že sociálně demokratičtí čtenáři „Nové doby“ sami, bez cizích výkladů přišli na podstatu věci: nepochybně žluč, kterou píše pražský dopisovatel onoho listu, tak ostře páchně, že se to nedá přehlédnout. Jednou, až si „Nová doba“ spočítá, jaké škody způsobil tento mužik levicí a socialistům svým nepotlačitelně osobním způsobem psaní, bude hledat omluvu na to, že ho zaměstnávala a poskytovala mu rejdiště pro jeho choutky, které jsou vesměs zlostné. Tento muž je takřka genius osobní nenávisti. Potřebuje-li pravice citovat o některých lidech z levice, které on oblažuje svou vytrvalou pozorností, něco hodně hrubého a špinavého jako „socialistický hlas“, sáhne do jeho článků a vždy tam něco objeví. To je jeho vydržená funkce ve veřejnosti. Jinak, pokud vím, není pozoruhodný ničím, leda tím, že se mu podařilo získat nejzajímavější sinekuru poslední doby: tajemnické místo ve sboru pro postavení druhého Národního divadla, což je spojeno asi s takovým návalem činnosti, jako tajemnické místo ve sboru pro výpravu na Mars.)

listárna redakce

Vzhledem k vánočním svátkům vyjde příští číslo Přítomnosti o den později - Nereklamujte.

INFORMACE - CREDITON - SPÁLENÁ 28